بِسمِ اللهِ الرَّحمٰنِ الرَّحيمِ

قواعد روخوانی قرآن

مطابق با رسم‌الخط کم‌علامت

۱۳۸۸

سرشناسه : سیف، مهدی، ۱۳۳۸-
عنوان و نام پدیدآور : قواعد روخوانی قرآن مطابق با رسم‌الخط کم‌علامت / مولف مهدی سیف.
مشخصات نشر : تهران : مرکز طبع و نشر قرآن جمهوری اسلامی ایران ، ۱۳۸۸.
مشخصات ظاهری : ۹۶ ص.
شابک : ۹۷۸-۶۰۰-۹۰۵۱۰-۹-۰
وضعیت فهرست نویسی : فیپا
موضوع : قرآن -- قرائت -- راهنمای آموزشی
شناسه افزوده : مرکز طبع و نشر قرآن جمهوری اسلامی ایران
رده بندی کنگره : BP۷۴/۵/س۹ق۹۶ ۱۳۸۸
رده بندی دیویی : ۲۹۷/۱۵۱۰۷
شماره کتابشناسی ملی : ۱۴۷۵۰۹۱

نام کتاب : قواعد روخوانی قرآن
مطابق با رسم‌الخط کم‌علامت
مؤلف : سید مهدی سیف
حروفچینی وصفحه‌آرایی : هادی عبادی ، مجید تقی‌زاده
آماده‌سازی ونشر : مرکز طبع و نشر قرآن جمهوری اسلامی ایران
با همکاری دفتر تألیف کتب درسی
نوبت و تاریخ چاپ : اول ـ ۱۳۸۸
چاپخانه : نقش سبحان
شمارگان : ۳۰۰۰ جلد
شابک : ۹۷۸ـ۶۰۰ ـ ۹۰۵۱۰ـ ۹ـ ۰

فهرست مطالب

فصل هشتم : تقسیمات و مشخصات قرآن ۸۳

مقدمه

۱ـ قرآن کریم ، کتاب هدایت و سخن و پیام خداوند است به مردم ، برای راهنمایی آنان به راستی ، درستی و رستگاری . قرآن می‌فرماید :

هٰذا بَیانٌ لِلنّاسِ وَ هُدًی وَ مَوعِظَةٌ لِلمُتَّقینَ آل عمران ۱۳۸

این (قرآن) پیامی برای مردم ، و رهنمود و پندی برای پرهیزگاران است .

۲ـ برای استفاده از هر کتابی باید آن را بخوانیم و بفهمیم ، تا بتوانیم از آن بهره برداری کنیم . برای استفاده از قرآن نیز باید آیات آن را بخوانیم و مفاهیم آن را درک کنیم تا به ایمان و اعتقاد درست دست یابیم ، و تعالیم آن را سرلوحه زندگی خود قرار داده و به فلاح و رستگاری نائل شویم . قرآن می‌فرماید :

وَ لَقَد یَسَّرنَا القُرءانَ لِلذِّکرِ فَهَل مِن مُدَّکِرٍ قمر ۱۷

قرآن را برای یادآوری و پندگیری آسان کردیم ، آیا کسی متذکر می‌شود ؟

فَاقرَءوا ما تَیَسَّرَ مِنَ القُرءانِ مُزَّمِّل آیه ۲۰

اکنون آنچه برای شما مقدور است ، قرآن بخوانید .

۳ـ برای یادگیری روخوانی قرآن؛ ابتدا با نگاه کردن به خط قرآن ، چشم با کتابت آن آشنا می‌شود ، و با گوش دادن به قرائت قرآن ، گوش با خواندن آن آشنا می‌شود ؛ رفته رفته همزمان با دقت به خط و قرائت ، خود نیز خواندن قرآن را زمزمه می‌کنیم ، و این انس با قرآن باید به طور مداوم انجام شود ، تا مهارت اولیه کسب گردد . آنگاه آشنایی با قواعد رسم‌الخط قرآن ، مهارت روخوانی را کامل می‌کند .

۴ـ آیات و عبارات قرآن ، از کلمات تشکیل شده ، و هر کلمه ، ترکیبی از حروف و حرکات است ؛ از این رو متن قرآن را حروف و حرکات تشکیل می‌دهند ؛ به این ترتیب از طریق آشنایی با ویژگی‌های حروف ، حرکات و علائم خط قرآن ، قواعد روخوانیِ آن را فرا می گیریم .

۵ ـ در این کتاب ، با قواعد روخوانی مطابق با رسم‌الخط کم‌علامتِ قرآن که خلوت ، ساده و نزدیک به خط فارسی است ، آشنا می‌شویم .

۶ـ اغلب شکل‌ها و ترکیبات حروف و حرکات رسم‌الخط قرآن ، مانند فارسی است ، ولی در خط قرآن ، برخی تفاوت‌ها و ویژگی‌ها وجود دارد که در هشت فصل این کتاب بررسی می‌شود ، به این ترتیب :

فصل اول : اَشکال و ترکیبات حروف و حرکات (۱)

فصل دوم : اَشکال و ترکیبات حروف و حرکات (۲)

فصل سوم : اَشکال و ترکیبات الف همزه

فصل چهارم : حروف ناخوانا

فصل پنجم : حروف ناخوانا در وصل

فصل ششم : قواعد الف وصل

فصل هفتم : حرکات ناخوانا در وقف

فصل هشتم : تقسیمات و مشخصات قرآن

۷ـ در مثال‌های این کتاب ، شکل مربوط به موضوع هر فصل ، به رنگ قرمز می‌باشد ، و همه مثال‌ها از کلمات و آیات قرآن است .

۸ـ مخاطبان این کتاب افرادی هستند که از سواد فارسی بهره‌مند بوده ، گام اول را در یادگیریِ روخوانی قرآن برداشته ، و برای کامل شدنِ مهارت روخوانی ، به یادگیری قواعدِ آن علاقه‌مند می‌باشند .

در پایان از همکاری خوب آقایان مجید تقی‌زاده ، هادی عبادی ، محمد قدوسی ، سید حسین مرعشی و سایر همکاران در تألیف ، تصحیح و آماده‌سازی این کتاب ، کمال تشکر و قدردانی می‌شود .

اَشکال و ترکیبات حروف و حرکات (۱)

اغلب شکل‌ها و ترکیبات حروف و حرکات رسم الخط قـرآن ، مانند فارسی است ؛ ولی در خط قرآن برخی تفـاوت‌هـا و ویژگـی‌هـا وجود دارد. در این فصل با ویژگی‌های حرکات آشنا می‌شویم :

ترکیب حروف با حرکات
- کوتاه : ـَـ ـِـ ـُـ
- کشیده : ـــا ـــی ـــو

شکل کوچک حرکات کشیده
- الف کوچک : ـٰ ـٰـ یٰ وٰ
- ی کوچک : هِۦ هِۦ یۦ یّۦ
- واو کوچک : هُۥ هُۥ وۥ

علامت مد : ـٓـ

ترکیب حروف با حرکات کوتاه و کشیده

هر حرف با حرکت کوتاه (ـَ ـِ ـُ) یا کشیده (ــا ــی ــو)* یک بخش از کلمه را تشکیل می‌دهد ؛ مانند :

اُذِنَ ← اُ ذِ نَ

اوذینا ← او ذیـ نـا

تَصِفُ ← تَـ صِـ فُ

نوحیها ← نو حیـ ها

لَنُبِذَ ← لَـ نُـ بِـ ذَ

فَضُرِبَ ← فَـ ضُـ رِ بَ

فَاَعینونی ← فَـ اَ عیـ نو نی

اَتُجادِلونَنی ← اَ تُـ جا دِ لو نَـ نی

---

* این خط « ــــ » نشانه حرف فرضی است که به وسیله آن ، حرکات و علائم ، نشان داده می‌شود ؛ مانند : ـَ ـِ ـُ ــا ــی ــو ـً ـٍ ـٌ ـّ

اَشکال کوچک حرکات کشیده

در خط قرآن ، حرکات کشیده به شکل کوچک (ـٰـ ـٖـ ـۥـ)

نیز نوشته می‌شود :

الف کوچک (ـٰـ)

صدای « ا » به شکل الف کوچک (ـٰـ) نیز نوشته می‌شود ؛

و الف کوچک در برخی موارد، روی دندانه (ـٰـ) روی یِ ناخوانا (ىٰ)

و روی واو ناخوانا (وٰ) قرار می‌گیرد ، به این شرح :

۱ ـ الف کوچک (ـٰـ) مانند :

اللّٰهُمَّ اِلٰهُنا اِلٰهُکُم لٰکِن هٰذا هٰهُنا ذٰلِکُم

حٰفِظینَ عٰبِدینَ فٰعِلینَ قٰعِدونَ خٰلِدونَ رٰجِعونَ

اِبرٰهیمَ اِسمٰعیلَ اِسحٰقَ غُلٰمٌ بِسَلٰمٍ صٰلِحًا کِتٰبٌ

مُؤمِنٰتٍ قانِتٰتٍ تآئِبٰتٍ عابِدٰتٍ سآئِحٰتٍ تحریم ۵

۲ـ الف کوچک روی دندانه (ـٰـ) مانند :

اَتٰـکُم نَجّٰنا هَدٰنهُ اَذٰقُهُم اَدرٰکُم یُجزٰنهُ

یَغشٰـهُ وَصّٰکُم تَرضٰـهُ فَوَفّٰـهُ وَقٰـهُم میکٰلَ

بِسیمٰـهُم فَسَوّٰـهُنَّ نَهٰـکُم

۳ـ الف کوچک روی یِ ناخوانا (یٰ) مانند :

رَایٰ اَبیٰ اَتیٰ اُنثیٰ یوحیٰ هُدیٰ الاَذیٰ اَریٰ یُجزیٰ

عَسیٰ غَشّیٰ وَصّیٰ مَرضیٰ یَتَمَطّیٰ لَظیٰ سَعیٰ بَغیٰ اَخفیٰ

اَبقیٰ اَزکیٰ اَولیٰ رَمیٰ اَنّیٰ تَقویٰ تَنهیٰ یَحییٰ

۴ـ الف کوچک روی واو ناخوانا (وٰ) در کلمات :

الحَیوٰة الصَّلوٰة الزَّکوٰة الرِّبوٰا ، که تکرار شده است .

کلمه « بِالغَدوٰةِ » دو بار در قرآن آمده است . اَنعام ۵۲ و کهف ۲۸

و کلمات « صَلوٰتَکَ اَصَلوٰتُکَ کَمِشکوٰةٍ النَّجوٰةِ مَنوٰةَ »

هر کدام یک بار آمده است : توبه ۱۰۳ هود ۸۷ نور ۳۵ غافر ۴۱ نجم ۲۰

یِ کوچک (ـهٖ یۦ)

صدای کشیده « ی » زیر « ه » به شکل (ـــٖ) نوشته می‌شود .

(ـهِ هِ ← هی) مانند :

بَعدِهٖ   عَبدِهٖ   هٰذِهٖ   اَمرِهٖ   بِنَصرِهٖ   عَدُوِّهٖ

رَبِّهٖ   عِلمِهٖ   قَومِهٖ   مِثلِهٖ   فَضلِهٖ   رَحمَتِهٖ

وَمَلٰٓئِكَتِهٖ وَكُتُبِهٖ وَرُسُلِهٖ   بقره ۲۸۵

صدای « ی » بعد از یِ نیز اغلب به شکل یِ کوچک معکوس (ۦ)

نوشته شده است (یِی ← یۦ) (یِّیـ ← یِّۦـ) در کلمات :

یُحیۦ   نُحیۦ   اُحیۦ   وَلِیِّۦ   یَستَحیۦ   نَستَحیۦ

النَّبِیِّۦنَ   الاُمِّیِّۦنَ   لِلحَوارِیِّۦنَ   رَبّٰنِیِّۦنَ *

---

* در آیه ۲ سوره قریش ، شکل « ۦ » بعد از الف ، نوشته شده است : اۦلٰفِهِم

و در سه کلمه زیر ، شکل « ۦ » با صدای ـَ ترکیب شده است :

کلمه : وَلِیِّۦَ   اَعراف ۱۹۶

کلمه : یُحیِۦَ   اَحقاف ۳۳ و قیامه ۴۰

کلمه : ءاتٰنِۦَ   نمل ۳۶

واو کوچک (ﻮ)

صدای کشیده «و» زیر «ه» به شکل کوچک (ﻮ) نوشته می‌شود .

(هو ← هٖ) (ﻫو ← ﻫٖ) مانند :

اِلٰهَهُ بَعَثَهُ سَمِعَهُ قَلبُهُ حِسابُهُ فَحُكمُهُ

وَعدَهُ عِندَهُ فَوَكَزَهُ اَمرُهُ لا تَأخُذُهُ وَلا يَـٔودُهُ

قالَ لَهُ صاحِبُهُ وَهُوَ يُحاوِرُهُ كَهف ۳۷

فَيُضٰعِفَهُ لَهُ وَلَهُ اَجرٌ كَريمٌ حديد ۱۱

صدای کشیده «و» بعد از واو نیز ، به شکل کوچک (ﻮ) نوشته

شده است (وو ← وﻮ) در کلمات :

داوُدَ وورِيَ يَلوونَ تَلوونَ الغاوونَ يَستَوونَ

لِتَستَووا تَلوۥا فَأوۥا

علامت مد (ــٓ)

علامت مد (ــٓ) نشانه بیشتر کشیدن حرکات کشیده است؛ مانند:

دآبَّةٍ	اَلحآقَّةُ	تُشآقّونَ	مَلٰٓئِكَةٌ
سىٓءَ	هَنيٓـًٔا	خَطيٓـَٔةً	فىٓ اَمرٍ
سوٓءًا	تَبوٓاَ	لَتَنوٓاُ	لَهٓ اَجرٌ

اَتُحآجّوٓنّى — اَنعام ۸۰

يٰبَنىٓ اِسرآءيلَ — بقره ۴۰

كُلَّمآ اَضآءَ لَهُم — بقره ۲۰

تَأمُروٓنّىٓ اَعبُدُ — زمر ۶۴

وَلآ اُشرِكُ بِهٓ اَحَدًا — جن ۲۰

حَتّىٰ تَفىٓءَ اِلىٰٓ اَمرِ اللّٰهِ — حجرات ۹

لآ اِلىٰ هٰٓؤُلآءِ وَلآ اِلىٰ هٰٓؤُلآءِ — نساء ۱۴۳

سؤال و ابهام ، نقد و نظر ، پیشنهاد

اَشکال و ترکیبات حروف و حرکات (۲)

۱ـ حرف ساکن : ـَـ ـ ـِـ ـ ـُـ ـ

۲ـ تنوین : ـً ـٍ ـٌ

۳ـ تشدید : ـِـ ـّ ـَـ ـّ ـُـ ـّ

۴ـ ت گرد : ة ـة

۵ـ کاف بدون سرکج : ك ـك

۶ـ حروف کشیده : ب ت ث س ش ص ض

ف ق ک ـك ن ی

۷ـ حروف ترکیبی : تجـ یحـ نخـ مجـ لحـ فجـ سحـ لهـ لی

کی سی ضی عر یہ ـنـ ـيـ تم هم

۸ـ حروف مُقَطَّعه : نٓ قٓ صٓ طه یسٓ طسٓ حمٓ عٓسٓقٓ

طسٓمٓ الٓمٓ الٓر الٓمٓر الٓمٓصٓ کٓهیعٓصٓ

۱ـ حرف ساکن

هر حرفی که رو یا زیر آن ، حرکت کوتاه نباشد ، یا بعد از آن حرکت کشیده نباشد ، ساکن است ؛ مانند :

اَم لَو قَد اِذ مِن خُذ قُم ذُق

حرف ساکن به کمک حرف متحرک قبلش خوانده می‌شود و با آن یک بخش از کلمه را تشکیل می‌دهد (ـَـ ـــ ـِـ ـــ ـُـ ـــ) مانند :

اَقبِل ← اَق بِل

مِنکُم ← مِن کُم

اَحسَنتُم ← اَح سَن تُم

اَنذِرهُم ← اَن ذِر هُم

اَمهِلهُم ← اَم هِل هُم

تَستَکثِر ← تَس تَک ثِر

فَلیُنفِق ← فَل یُن فِق

سَنَستَدرِجُهُم ← سَ نَس تَد رِ جُ هُم

۲ ـ تنوین (ـً ـٍ ـٌ)

تنوین نون ساکنی است (ن) که به شکل تکرار حرکت (ـً ـٍ ـٌ) نوشته می‌شود ؛ مانند :

قَولًا ← قَولَن (ـً ← ـَن)

صِدقٍ ← صِدقِن (ـٍ ← ـِن)

عَبدٌ ← عَبدُن (ـٌ ← ـُن)

هر حرف با تنوین ، یک بخش از کلمه را تشکیل می‌دهد ؛ مانند :

حَسَنًا ← حَ سَ نًا

عَمَلٍ ← عَ مَ لٍ

غَفورٌ ← غَ فو رٌ

معمولا بعد از تنوین ـً یک الف ناخوانا می‌آید تا در حالت وقف ، به جای تنوین خوانده شود ؛ مانند :

وَكَبِّرْهُ تَكبيرًا ← وَكَبِّرْهُ تَكبيرا إسراء ۱۱۱

فَاللّٰهُ خَيرٌ حٰفِظًا ← فَاللّٰهُ خَيرٌ حٰفِظا يوسُف ۶۴

۳ ـ تشدید (ــّـ)

تشدید (ــّـ) نشانه تکرار حرف است ، یعنی هر حرف با تشدید ، دو بار خوانده می‌شود ؛ از این رو باید با مکث تلفظ گردد ؛ مانند :

مَدَّ   مَنَّ   کُلٌّ   حَقًّا   رَبّی   طَهِّر   تَمَّت

حرف تشدیددار در بخش‌کردن ، یک بار به صورت حرف ساکن ، همراه با حرف قبل ، و بار دیگر با حرکت خود ، بخش می‌شود ؛ مانند :

اَوَّلُ ← اَو   وَ   لُ

صَلّوهُ ← صَل   لو   هُ

تُعِزُّ ← تُ   عِز   زُ

نُوَفِّ ← نُ   وَف   فِ

در برخی کلمات ، تشدیدهای متوالی آمده و باید با مکث و دقت تلفظ شود ؛ مانند :

بَیَّنّا   زَیَّنّا   دُرِّیٌّ   ذُرِّیَّتی   یَذَّکَّرُ   یَصَّعَّدُ

یَشَّقَّقُ   یَطَّوَّفَ   رِبِّیّونَ   اُمِّیّونَ   یَصَّدَّعونَ   یَضَّرَّعونَ

مَکَّنّاکُم   لَاُضِلَّنَّهُم   لَیُوَلُّنَّ   لَاُقَطِّعَنَّ   لَنَصَّدَّقَنَّ

۴ ـ ت گرد (ة ـة)

ت در آخر برخی کلمات ، به شکل گرد است (ة ـة) مانند :

عِدَّةَ　مَرَّةٍ　واحِدَةٌ　رَحمَةً　نِعمَةٍ　جَنَّةٌ

در حالت وقف « ة ـة » به « ه ـه » تبدیل می‌شود ؛ مانند :

هُوَ اَشَدُّ مِنهُم قُوَّةً ← هُوَ اَشَدُّ مِنهُم قُوَّه　فُصِّلَت ۱۵

وَ فاكِهَةٍ كَثيرَةٍ ← وَ فاكِهَةٍ كَثيرَه　واقعه ۳۲

اِنَّ هٰذِهِ تَذكِرَةٌ ← اِنَّ هٰذِهِ تَذكِرَه　انسان ۲۹

وَ كُنتُم اَزواجًا ثَلٰثَةً ← وَ كُنتُم اَزواجًا ثَلٰثَه　واقعه ۷

فی جَنَّةٍ عالِيَةٍ ← فی جَنَّةٍ عالِيَه　حاقّه ۲۲

حِكمَةٌ بالِغَةٌ ← حِكمَةٌ بالِغَه　قمر ۵

۵ ـ کاف بدون سرکج (ك)

کاف آخر (ک) بدون سرکج بوده و روی آن کاف کوچکی است (ك)

مانند : يَلمِزُكَ　ماءَكِ　مُبارَكٌ　مَعَكَ　شَكٍّ　يَمِلكُ

۶ ـ حروف کشیده

به منظور خوشنویسی و زیبایی خط ، گاهی حروف به شکل کشیده نوشته می‌شوند ؛ مانند :

یُحِبُّ بَیتٍ لَیسَ عَرشٌ غَوّاصٍ عَرَضَ

اُفٍّ حَقَّ کَریمٌ عِندَكَ مَنَّ یَهدی

۷ ـ حروف ترکیبی

برای خوشنویسی ، گاهی حروف روی یکدیگر و به شکل ترکیبی نیز نوشته می‌شوند ؛ مانند :

مَجنونٌ تَجری فَجَعَلَ شَجَرٌ سِحرٌ یَحییٰ لَحمَ

نَحنُ یَخلُقُ مُختَلِفٌ نَخلٌ عَرشَ عَزمِ غُرفَةً

غُزًّی عیسیٰ غَشّیٰ مَرضیٰ تَمَّت نُملی اَنتُم

هُم لَم تَمَّ لَهوًا یُهلَكُ عَلیٰ اَزکیٰ اَنّیٰ

۸ ـ حروف مُقَطَّعه

در ابتدای ۲۹ سوره ، حروفی آمده است که هر کدام با اسم خود خوانده می‌شود و به آنها « حروف مُقَطَّعه » می‌گویند ؛ مانند :

نٓ ← نوٓن　　　　الٓمٓ ← اَلِف لآم میٓم*

اسم چهار حرف « ح ر ه ی » در حروف مقطعه ، با صدای « ا » خوانده می‌شود. یعنی به صورت « حا را ها یا » تلفظ می‌گردد؛ مانند:

یسٓ ← یا سیٓن　　　　حمٓ ← حا میٓم

حرف « عین » نیز با صدای ـَ ، یعنی « عَین » خوانده می‌شود .

مانند : کٓهيعٓصٓ ← کآف ها یا عَیٓن صآد

حروف مقطعه ، از یک حرفی تا پنج حرفی ، به ۱۴ حالت می‌باشند .
چهار مورد از حروف مقطعه نیز ، در ۱۵ سوره تکرار شده است .

---

* در سوره آل عِمران ، اگر حروف مقطعه به آیه بعد وصل گردد و با هم خوانده شوند ، میم آخر حروف مقطعه ، با ـَ تلفظ می‌گردد و الف کلمه اَللهُ خوانده نمی‌شود :

الٓمٓ ۝١ اَللّٰهُ لآ اِلٰهَ اِلّا هُوَ ← اَلِف لآم میٓمَ ۝١ اَللّٰهُ لآ اِلٰهَ اِلّا هُوَ

جدول مشخصات حروف مقطَّعه

تعداد	کتابت	قرائت	سوره
یک حرفی	صٓ	صآد	ص
	قٓ	قآف	ق
	نٓ	نوٓن	قلم
دو حرفی	طه	طا ها	طه
	طسٓ	طا سیٓن	نَمل
	یسٓ	یا سیٓن	یس
	حمٓ	حا میٓم	غافِر فُصِّلَت زُخرُف دُخان جاثیَه اَحقاف
سه حرفی	الٓمٓ	اَلِف لآم میٓم	بقره آل‌عِمران عنکبوت روم لقمان سَجده
	الٓر	اَلِف لآم را	یونُس یوسُف هود ابراهیم حِجر
	طسٓمٓ	طا سیٓن میٓم	شعراء قَصَص
چهار حرفی	الٓمٓصٓ	اَلِف لآم میٓم صآد	اَعراف
	الٓمٓر	اَلِف لآم میٓم را	رعد
پنج حرفی	کٓهیعٓصٓ	کآف ها یا عَیٓن صآد	مریم
	حمٓ ﴿۱﴾ عٓسٓقٓ	حا میٓم عَیٓن سیٓن قآف	شوریٰ

سؤال و ابهام ، نقد و نظر ، پیشنهاد

اَشکال و ترکیبات الف همزه

در بسیاری از موارد، الف (ا) به شکل همزه (ء) نوشته می‌شود.

در خط قرآن، معمولاً همزه به شکل ترکیبات ویژه‌ای نوشته شده است.

این ترکیبات دو دسته‌اند :

اَشکال و پایه‌های همزه : ا ء أ ـأ ـئ ؤ ئ

همزه با حرکات کشیده

۱ـ همزه با صدای «ا» : ءا ـئا لأ ـلأ ءٰ

۲ـ همزه با صدای «ی» : ای ایـ ءی ـئی ءیـ ـئیـ

۳ـ همزه با صدای «و» : او ءو ـئو ءو

اَشکال و پایه‌های همزه

۱ـ همزه به شکل الف (ا) مانند :

اَمَرَ   اِنَّهٖ   اُمَّةٌ   دَاَبًا   سَاُنزِلُ   سَبَاٍ   بِنَبَاٍ

لَاَملَاَنَّ   لِلمَلَاِ   لَاُكَفِّرَنَّ   لِاَحَدٍ   لِاِثمٍ   لِاُتِمَّ

۲ـ همزهٔ تنها (ء) مانند :

ءَاَنتَ   ءَاَنذَرتَهُم   اَءِنَّكَ   اَءِنَّا   رُءيٰىَ   رِءيًا   جُزءًا

رِدءًا   سوٓءًا   بَرآءٌ   سَيّءُ   مِلءُ   دِفءٌ   شَيءٍ

۳ـ همزه روی الف (أ) مانند :

بَأسِ   تَأويلُ   كَدَأبِ   رَأفَةً   اَسَأتُم   نَشَأ   اَخطَأنا

فَأذَن   بِكَأسٍ   نَأخُذَ   وَأمُر   بَوَّأنا   يَأتى   يَألَمونَ*

---

* روی الف ساکن ، همزه نوشته می‌شود تا با صدای « ا » اشتباه نگردد ؛ مانند :

تأمین   مأمور   تألیف

۴ـ همزه روی دندانه (ئـ) مانند :

بِئسَ جِئتَ شِئتُم نَبِّئنا فِئَةٌ لِئَلّا سَيِّئَةً

بارِئِكُم تَطمَئِنُّ اُنَبِّئُكُم سَيِّئُهِ رِئآءَ *

۵ ـ در برخی از کلمات قرآن ، همزه روی کشیدگی حرف (ـئـ) نوشته شده است ، مانند :

شَيئًا وَطئًا يَسئَلُ لايَسئَمُ يَنئَونَ تَجئَرونَ

شَطئَهِ كَهَيئَةِ اَفئِدَةُ تُئويهِ اَلئٰنَ

---

* بر اساس کتابت ویژه قرآن ، در چهار کلمه ذیل ، یک دندانه زائد نوشته شده است :

مَلَإِيهِ : اَعراف۱۰۳ ، یونُس۷۵ ، هود۹۷ ، مؤمنون۴۶ ، قَصص۳۲ ، زُخرف۴۶

مَلَإِيهِم : یونُس ۸۳

اَفَإِين : آل‌عِمران ۱۴۴ ، انبیاء ۳۴

بِاَييدٍ : ذاریات ۴۷

۶ـ همزه روی واو ناخوانا (ؤ) مانند :

یُؤتی مُؤمِنٌ تُؤمَرُ سُؤلَكَ تَسُؤهُم یُؤخَذُ

مُؤَذِّنٌ مُؤَجَّلًا یُؤَیِّدُ یُؤَلِّفُ یُؤَدِّهِ یُؤَخِّرُهُم

نَقرَؤُهُ جَزآؤُهُ اَحِبّآؤُهُ مآؤُها عَطآؤُنا هٰؤُلآءِ

اَولِیآؤُهُم یَذرَؤُکُم یَکلَؤُکُم دُعآؤُکُم ءاباؤُکُم وَاَبنآؤُکُم

فُؤادُ بِسُؤالِ یُؤاخِذُ لاتُؤاخِذنا لُؤلُؤًا

۷ـ در خط قرآن ، همزه روی « ی » ناخوانا (ئ) نیز نوشته می‌شود ؛ در کلمات :

نَبِیِّئ هَیِّئ یُهَیِّئ قُرِئَ وَلَقَدِاستُهزِئَ یَستَهزِئُ

یُبدِئُ تُبرِئُ اُبرِئُ البارِئُ اَبَرِّئُ تُبَوِّئُ یُنشِئُ

امرِئٍ شاطِئِ السَّیِّئَ وَرآئَ تِلقآئَ ءانآئَ ایتآئَ

همزه با حرکات کشیده

ترکیب همزه با حرکات کشیده در خط قرآن، به اَشکال ویژه است :

همزه با صدای « ا »

۱ـ همزه با الف (ءا) مانند :

ءالُ ءايَةٌ ءادَمُ ءاثارِ ءامَنَ ءامَنّا ءامِنًا ءالافٍ

ءاتِنا ءاتَينا ءاتٰكُم ءاخِذٌ رَءاهُ قُرءانٌ تَبَوَّءا

۲ـ همزه با الف چسبان (ـئا) مانند:

نَـئا بِـئالِ بِـئايَةٍ مَـئابٍ مَـئارِبُ فَـئاتِ فَـئاتَت

فَـئامَنَ فَـئازَرَهُ فَـئاوىٰكُم سَـئاوى سَـئاتيكُم شَنَـئانُ

۳ـ همزه بین لام و الف (لأ) مانند :

لَأتٍ لَأيَةً لَأيٰتٍ لَأمَنَ لَأتِيَةٌ لَأتَينا لَأتِيَنَّهُم

لَأمُرَنَّهُم وَالأمِرونَ بِالأخِرَةِ لِأدَمَ لِأيٰتِنا لِأبآئِهِم

۴ـ همزه بین لام و الف چسبان (ـلأ) در کلمات :

لَلأخِرَةُ لِلأخِرينَ لِلأكِلينَ

۵ـ همزه با الف کوچک (ءٰ) در کلمات : اَلـٰٔنَ ءآلـٰٔنَ

همزه با صدای « ی »

۱ـ همزه به شکل الف با « ی » (ای ایـ) مانند :

ای ایـتآءِ ایـمانًا بِایـمانٍ لِلایـمانِ لِإِیلٰـفِ

۲ـ همزه با « ی » (ءی) در کلمات :

دُعآءی ءاباۤءی وَرآءی شُرَکآءی

۳ـ همزه با « ی » چسبان (ئی) در کلمه : الّٰٓـئی

۴ـ همزه با « ی » غیر آخر (ءیـ) در کلمات :

اِسرآءیلَ المُستَهزِءینَ

۵ـ همزه با « ی » چسبان غیر آخر (ئیـ) در کلمات :

بَئیسٍ خاطِئینَ خاسِئینَ مُتَّکِئینَ وَالصّابِئینَ

همزه با صدای « و »

۱ـ همزه به شکل الف با واو (او) مانند :

اوفِ اوتَ اوتينا اوتِىَ اوحِىَ اوذِىَ اوذينا

اورِثتُموها اولٰئِهِم لِاولٰهُم لَاوتَيَنَّ

۲ـ همزه با واو (ءو) مانند :

رَءوفٌ رُءوسُ يَقرَءونَ يَدرَءونَ مُستَهزِءونَ

مَذءومًا بَدَءوكُم جاءوكُم فاءو باءو تَبَرَّءوا

۳ـ همزه با واو چسبان (ـئو) مانند :

مَسئولًا يَئوسًا لَيَئوسٌ نَبِّئونى تَطَئوهُم وَلايَئودُه

بَريٓئونَ فَمالِئونَ مُتَّكِئونَ يُضاهِئونَ يُطفِئوا

۴ـ همزه با واو کوچک (ءو) در دو کلمه :

لِيَسوءوا إسراء ۷ الموءودَةُ تکویر ۸

خلاصه اَشکال و ترکیبات حروف و حرکات

۱ـ صدای «ا»	ـا	ـٰ	ـٰـ	ـٰى	ـوٰ		
۲ـ صدای «ی»	ـى	ـيـ	هٖ	هٖ	يّـ	ىۦ	
۳ـ صدای «و»	ـو	هُۥ	ـهُۥ	وُۥ			
۴ـ علامت مد	ـٓ						
۵ ـ ت گرد	ـة	ة					
۶ ـ کاف بدون سرکج	ك	ـك					
۷ـ حروف کشیده	ب	ت	ث	س	ش	ص	ض
	ف	ق	ک	ل	ن	ی	
۸ ـ حروف ترکیبی	تجـ	محـ	لخـ	فخـ	لهـ	بهـ	عر
	سی	ضی	لی	کی	بی	هم	ثم
۹ـ اَشکال همزه	ا	ء	أ	ئـ	ـئـ	ؤ	ئ
۱۰ـ همزه باصدای «ا»	اء	ـاء	لأ	ـلأ	ءٰ		
۱۱ـ همزه باصدای «ی»	ای	ایـ	ءی	ئی	ءیـ	ئیـ	
۱۲ـ همزه باصدای «و»	او	ءو	ئو	ءو			

سؤال و ابهام ، نقد و نظر ، پیشنهاد

حروف ناخوانا

برخی حروف خوانده نمی‌شود ؛ مانند مثال‌های زیر :

۱ـ واو ناخوانا ، مانند : خواندن خواهر خویش

۲ـ واو زیر همزه ، مانند : سؤال مؤلف رؤیا

۳ـ یِ زیر الف کوچک ، مانند : اعلیٰ کبریٰ حتیٰ

۴ـ الف با تنوین ، مانند : مثلاً معمولاً حتماً

در قرآن نیز چهارحرف (والـی) در موارد زیر ، ناخواناست :

۱ ـ الف ناخوانا
- بعد از واو آخر کلمه : ــُــوا
- در کلمات خاص : ــا

۲ ـ واو ناخوانا
- زیر همزه : ؤ
- زیر الف کوچک : وٰ
- بعد از « اُ » : اُو

۳ ـ یِ ناخوانا
- زیر همزه : ئ
- زیر الف کوچک : یٰ
- بعد از تنوین : ــً ی

۴ ـ حروف « و ا ی » قبل از ساکن : وای ــ

۵ ـ حروف « و ا لـ ی » قبل از تشدید : والـی ــّ

الف ناخوانا

۱ـ الف ناخوانا بعد از واو آخر کلمه (...وا) مانند :

یَدعوا یَعفوا نَتلوا صَدّوا اَدّوا حُلّوا رُدّوا

دَعَوا اَتَوا خَلَوا تَعثَوا ءاتَوا ءاوَوا تَعالَوا

یَعفُوَا نَبلُوَا لِیَبلُوَ لِتَتلُوَا لِیَربُوَا الرِّبوٰا

یَبدَؤُا یَدرَؤُا نَبَؤُا بَلٰٓؤُا نَشٰٓؤُا جَزٰٓؤُا اَنبٰٓؤُا [1]

۲ ـ الف ناخوانا در کلمات خاص :

مِائَة [2] مِائَتَینِ [3] لِشَاىءٍ [4] یَایئَسِ [5] لایَایئَسُ [6]

لاتَایئَسوا [7] لَااَذبَحَنَّهٍ [8] قَواریرَا [9] ثَمودَا [10]

۱ـ الف در کلمه « ذَوا » از این قاعده مستثنا بوده و تلفظ می‌شود ، در دو آیه :

یَحکُمُ بِهٖ ذَوا عَدلٍ مِنکُم مائده ۹۵ اثنانِ ذَوا عَدلٍ مِنکُم مائده ۱۰۶

۲ـ هشت بار آمده است . ۳ـ اَنفال ۶۵ و ۶۶ ۴ـ کهف ۲۳

۵ـ رعد ۳۱ ۶ و ۷ـ یوسف ۸۷ ۸ـ نَمل ۲۱

۹ـ انسان ۱۶ ۱۰ـ هود ۶۸ ، فرقان ۳۸، عنکبوت ۳۸، نجم ۵۱

واو ناخوانا

۱ ـ واو ناخوانا زیر همزه (ؤ) که قبلا توضیح داده شد ؛ مانند :

نُؤتیٰ　یُؤمِنُ　فَیُؤخَذُ　اللُّؤلُؤِ　لایُؤَخَّرُ　تَؤُزُّهُم

مآؤُکُم　اَؤُنَبِّئُکُم　لَتُنَبَّؤُنَّ　یَعبَؤُا　یُنَبَّؤُا　اَتَوَکَّؤُا

۲ـ واو ناخوانا زیر الف کوچک (وٰ) که قبلا بیان شد؛ در کلمات :

الحَیوٰة　الصَّلوٰة　الزَّکوٰة　الرِّبوٰا　بِالغَدوٰةِ

صَلوٰتَكَ　اَصَلوٰتُكَ　كَمِشكوٰةٍ　النَّجوٰةِ　مَنوٰةَ

۳ـ واو ناخوانا بعد از اُ (اُو) در شش کلمه :

سه کلمه « اُولَٓئِكَ　اُولوا　اُولی » در قرآن تکرار شده است .

و سه کلمه « اُولَٓئِکُم[1]　اُولَآءِ[2]　اُولٰت[3] » هرکدام دوبار آمده است .

۱ـ نساء ۹۱ و قمر ۴۳　۲ـ آل عمران ۱۱۹ و طه ۸۴　۳ـ طلاق ۴ و ۶

یِ ناخوانا

۱ـ یِ ناخوانا زیر همزه (یٔ) که قبلا بیان شد ؛ در کلمات :

نَبِّیٕ هَیِّیٕ یُهَیِّیٕ قُرِیٕ وَلَقَدِ استُهزِیٕ یَستَهزِیٕ

یُبدِیٕ تُبرِیٕ اُبرِیٕ البارِیٕ اُبَرِّیٕ تُبَوِّیٕ یُنشِیٕ

امرِیٕ شاطِیٕ السَّیِّیٕ وَرآیٕ تِلقآیٕ ءانآیٕ ایتآیٕ

۲ـ یِ ناخوانا زیر الف کوچک (یٰ) که قبلا بیان شد ؛ مانند :

تَأبیٰ شَتّیٰ اَوحیٰ نادیٰ اُخریٰ ضیزیٰ ءاسیٰ تَغشیٰ

تَسعیٰ وَفّیٰ اَلقیٰ تَزَکّیٰ وَلّیٰ اَغنیٰ هَویٰ یَنهیٰ

۳ـ یِ ناخوانا بعد از تنوین (ـًـی) در کلمات :

طُوًی سُوًی سُدًی هُدًی قُرًی ضُحًی غُزًّی اَذًی

فَتًی عَمًی مَولًی مَثوًی مُفتَرًی مُسَمًّی مُصَفًّی مُصَلًّی *

---

* در سوره بقره آیه ۲۴۵، در کلمه « یَبصُۜطُ » سین کوچک به جای صاد تلفظ می‌شود .
در سوره اَعراف آیه ۶۹ ، در کلمه « بَصۜطَةً » نیز سین کوچک به جای صاد خوانده می‌شود .
در سوره طور آیه ۳۷، در کلمه « الـمُصَۣیطِرونَ » سین کوچک ، زیر صاد نوشته شده ،
و قرائت سین یا صاد ، هر دو صحیح است .

حروف « و ا ی » قبل از ساکن

حروف « و ا ی » بدون حرکت ، قبل از ساکن (و ا ی ـــ) ناخواناست . باید حرکت پیش از این حروف را ، به ساکن وصل کنیم :

ـَـِـُو ا یـْـ

۱ـ مثال الف ناخوانا قبل از ساکن :

هُوَ اجتَباكُم حج ۷۸

وَ لَقَدِ اختَرنٰهُم دُخان ۳۲

قيلَ ادخُلِ الجَنَّةَ یس ۲۶

وَ اذكُرِ اسمَ رَبِّكَ مُزَّمِّل ۸

وَ القُرءانِ الحَكيمِ یس ۲

وَ قالَ المَلِكُ ائتونی بِهِ یوسُف ۵۴

قالَتِ امرَاَتُ العَزيزِ الـٔـٰنَ حَصحَصَ الحَقُّ یوسُف ۵۱

وَاعفُ عَنّا وَاغفِر لَنا وَارحَمنا... فَانصُرنا * بقره ۲۸۶

---

* در سوره حُجُرات آیه ۱۱ ، عبارت « بِئسَ الِاسمُ » به صورت « بِئسَ لِسمُ » تلفظ می‌شود ؛ یعنی هر دو الف ناخواناست و لام با صدای ـِـ تلفظ می‌گردد .

۲ـ مثال دو الف ناخوانا قبل از ساکن :

رَبَّنَا اغفِر لی		ابراهیم ۴۱

وَاَنَا اختَرتُكَ		طه ۱۳

فَلَمَّا اعتَزَلَهُم		مریم ۴۹

فَتَمَنَّوُا المَوتَ		بقره ۹۴

اِن اُریدُ اِلَّا الاِصلاحَ مَا استَطَعتُ		هود ۸۸

قالوا رَبَّنا اَمَتَّنَا اثنَتَینِ وَ اَحیَیتَنَا اثنَتَینِ		غافر ۱۱

۳ـ مثال یِ و الف ناخوانا قبل از ساکن :

عیسَی ابنُ مَریَمَ		آل‌عمران ۴۵

یَدعونَهٓ اِلَی الهُدَی ائتِنا		انعام ۷۱

اِذ اَوَی الفِتیَةُ اِلَی الکَهفِ		کهف ۱۰

وَ اَیدِی المُؤمِنینَ		حشر ۲

فَاعتَبِروا یٰاُولِی الاَبصارِ		حشر ۲

وَ كَذٰلِكَ نَجزِی المُحسِنینَ		یوسف ۲۲

۴ـ مثال واو و الف ناخوانا قبل از ساکن :

ذُوالعَرشِ ذُوالفَضلِ ذُوالجَلٰلِ ذُوانتِقامٍ

۵ـ مثال واو و دو الف ناخوانا قبل از ساکن :

اَوفُوا الكَيلَ شعراء ۱۸۱

وَ قولُوا انظُرنا بقره ۱۰۴

وَ افعَلُوا الخَيرَ حج ۷۷

وَ اَثارُوا الاَرضَ روم ۹

وَ اَطعِمُوا القانِعَ حج ۳۶

قالُوا ادعُ لَنا رَبَّكَ بقره ۶۸

فَاذكُرُوا اسمَ اللّٰهِ حج ۳۶

وَ لِيَدخُلُوا المَسجِدَ اسراء ۷

وَ استَكبَرُوا استِكبارًا نوح ۷

لِلَّذينَ اَحسَنُوا الحُسنٰى يونس ۲۶

وَ اَقيمُوا الوَزنَ بِالقِسطِ وَ لا تُخسِرُوا الميزانَ الرحمن ۹

حروف « و ا لـ ی » قبل از تشدید

حروف و ا لـ ی بدون حرکت ، قبل از تشدید (و ا لـ ی ـّـ) ناخواناست . باید حرکت پیش از این حروف را ، به تشدید وصل کنیم :

ـَـِـُ و ا لـ ی ـّـ

مثال یک حرف ناخوانا قبل از تشدید :

وَاتَّقوهُ بِالَّیلِ فَالَّذینَ اَلرِّجالُ لِلدّینِ لِلنّاسِ

وَادَّكَرَ [1] بَلِ ادّٰرَكَ [2] وَازَّیَّنَت [3] لَوِاطَّلَعتَ [4]

اِذ تَبَرَّاَ الَّذینَ اتُّبِعوا مِنَ الَّذینَ اتَّبَعوا بقره ۱۶۶

مثال دو حرف ناخوانا قبل از تشدید :

مِنَ السَّمآءِ [5] هٰذِهِ الشَّجَرَةَ [6] اِنَّهٖ هُوَ التَّوّابُ الرَّحیمُ [7]

یٰاَیُّهَا الَّذینَ [8] مَن ذَا الَّذی [9] اِذا مَا اتَّقَوا [10] اِذَا ادّارَكوا [11]

فِی الَّذینَ [12] یٰلَیتَنِی اتَّخَذتُ [13] القُرَی الَّتی [14]

۱ـ یوسُف ۴۵	۲ـ نمل ۶۶	۳ـ یونُس ۲۴	۴ـ کهف ۱۸
۵ـ بقره ۲۲	۶ـ بقره ۳۵	۷ـ بقره ۳۷	۸ـ بقره ۱۰۴
۹ـ بقره ۲۵۵	۱۰ـ مائده ۹۳	۱۱ـ اَعراف ۳۸	۱۲ـ هود ۳۷
۱۳ـ فرقان ۲۷	۱۴ـ سَبَأ ۱۸

مثال سه حرف ناخوانا قبل از تشدید :

اِلَّا الصّابِرونَ		یـٰاَیُّهَا النَّبِیُّ		فَاَلقَوُا السَّلَمَ

یَقولُوا الَّتی		قالُوا اطَّیَّرنا		لَقُوا الَّذینَ

اِلَی الطَّیرِ		عَلَی التَّقویٰ		مَثوَی الظّٰلِمینَ

ذِی الطَّولِ		فِی الدّینِ		وَ سَنَجزِی الشّٰکِرینَ

مثال چهار حرف ناخوانا قبل از تشدید :

اَساۤءُوا السّوۤاٰی		روم ۱۰

اَن اَقیمُوا الدّینَ		شوریٰ ۱۳

اَم هُم ضَلُّوا السَّبیلَ		فرقان ۱۷

لَمّا سَمِعُوا الذِّکرَ		قلم ۵۱

وَ لا تَکتُمُوا الشَّهادَةَ		بقره ۲۸۳

وَاجتَنِبُوا الطّاغوتَ		نحل ۳۶

وَاَقیمُوا الصَّلوٰةَ وَ ءاتُوا الزَّکوٰةَ وَاَطیعُوا الرَّسولَ		نور ۵۶

سؤال و ابهام ، نقد و نظر ، پیشنهاد

حروف ناخوانا در وصل

برخی حروف در حالت وصلِ کلمات ، خوانده نمی‌شود ؛ مثل :

۱ـ الف ناخوانا ، مانند : نهج البلاغة امیر المؤمنین

۲ـ الف و لام ناخوانا ، مانند : سیّد الشّهداء علیه السّلام

۳ـ واو و الف ناخوانا ، مانند : ابو الفضل ، ابو القاسم

۴ـ یِ ، الف و لام ناخوانا ، مانند : علیّ بن موسَی الرّضا

در برخی کلمات قرآن نیز ، حروف « و ا ی » در حالت وصلِ کلمات ، خوانده نمی‌شود . این موارد عبارتند از :

۱ـ الف تنوین : ــًـا

۲ـ الف در هفت کلمه : ــَـا

۳ـ الف وصل : ا...

۴ـ صدای « ا » نزد الف وصل : ــَـا ا..

۵ـ صدای « ی » نزد الف وصل : ــِـی ا..

۶ـ صدای « و » نزد الف وصل : ــُـو ا..

۱ـ الف تنوین

همان‌گونه که قبلا بیان شد ، الفِ تنوین (ـًا) در حالت وصل به کلمه بعد، خوانده نمی‌شود ؛ مانند :

كِتٰبًا نَقرَؤُه‌ُ — اِسراء ۹۳

اَمرًا مِن عِندِنآ — دُخان ۵

وَ داعِيًا اِلَى اللهِ — اَحزاب ۴۶

ولی در حالت وقف ، این الف به جای تنوین ، تلفظ می‌گردد ؛ مانند :

خٰلِدينَ فيهآ اَبَدًا وَعدَ اللهِ حَقًّا وَمَن اَصدَقُ مِنَ اللهِ قيلًا ﴿۱۲۲﴾

نساء ۱۲۲

اِذا رُجَّتِ الاَرضُ رَجًّا ﴿۴﴾ وَبُسَّتِ الجِبالُ بَسًّا ﴿۵﴾ فَكانَت هَبآءً مُنبَثًّا ﴿۶﴾

واقعه ۴ تا ۶

وَ المُرسَلاتِ عُرفًا ﴿۱﴾ فَالعاصِفٰتِ عَصفًا ﴿۲﴾ وَ النّاشِرٰتِ نَشرًا ﴿۳﴾

فَالفارِقٰتِ فَرقًا ﴿۴﴾ فَالمُلقِياتِ ذِكرًا ﴿۵﴾ عُذرًا اَو نُذرًا ﴿۶﴾

مُرسَلات ۱ تا ۶

۲ـ الف در هفت کلمه

در آخر هفت کلمه، الفِ بعد از ـَ (ـَـا) در حالت وصل به کلمهٔ بعد، خوانده نمی‌شود. سه کلمه (اَنَا لٰـكِنَّا سَلٰسِلَا) وسط جمله و معمولاً در حالت وصل است؛ لذا الف در این موارد همواره ناخواناست:

۱ـ کلمهٔ « اَنَا » در قرآن تکرار شده است؛ مانند:

قالَ اَنَا خَيرٌ مِنهُ قُل اِنَّمآ اَنَا مُنذِرٌ وَ اَنَا مِنَ المُسلِمينَ

۲ـ لٰـكِنَّا هُوَ اللّٰهُ رَبّي کهف ۳۸

۳ـ اِنّآ اَعتَدنا لِلكٰفِرينَ سَلٰسِلَا وَ اَغلٰلًا وَ سَعيرًا انسان ۴

ولی چهار کلمه (الظُّنونَا الرَّسولَا السَّبيلَا قَواريرَا) در آخر آیه است و معمولاً بر آنها وقف می‌شود؛ از این رو الف در این موارد همواره خوانده می‌شود:

۱ـ وَ تَظُنّونَ بِاللّٰهِ الظُّنونَا ﴿۱۰﴾ احزاب ۱۰

۲ـ وَ اَطَعنَا الرَّسولَا ﴿۶۶﴾ احزاب ۶۶

۳ـ فَاَضَلّونَا السَّبيلَا ﴿۶۷﴾ احزاب ۶۷

۴ـ وَ اَكوابٍ كانَت قَواريرَا ﴿۱۵﴾ انسان ۱۵

٣ـ الف وصل

الف بدون حرکت در اول کلمه (ا...) الف وصل است ؛ این الف در حالت وصل به کلمه قبل ، یعنی در وسط جمله ، خوانده نمی‌شود ؛ ولی در ابتدا تلفظ می‌گردد ؛ مانند :

١ـ وصل : قالَ كَذٰلِكَ اللّٰهُ يَفعَلُ ما يَشآءُ

وقف : قالَ كَذٰلِك

ابتدا : اَللّٰهُ يَفعَلُ ما يَشآءُ آل عَمران ٤٠

٢ـ وصل : يٰاَيُّهَا النّاسُ اتَّقوا رَبَّكُم

وقف : يٰاَيُّهَا النّاس

ابتدا : اِتَّقوا رَبَّكُم حج ١

٣ـ وصل : وَ اِذ قيلَ لَهُمُ اسكُنوا هٰذِهِ القَريَةَ

وقف : وَ اِذ قيلَ لَهُم

ابتدا : اُسكُنوا هٰذِهِ القَريَةَ أعراف ١٦١

۴ـ وصل : قالَ موسیٰ لِقَومِهِ استَعینوا بِاللّٰهِ وَاصبِروٓا

وقف : قالَ موسیٰ لِقَومِه

ابتدا : اِستَعینوا بِاللّٰهِ وَاصبِروٓا اَعراف ۱۲۸

۵ ـ وصل : اِنَّ عِدَّةَ الشُّهورِ عِندَ اللّٰهِ اثنا عَشَرَ شَهرًا

وقف : اِنَّ عِدَّةَ الشُّهورِ عِندَاللّٰه

ابتدا : اِثنا عَشَرَ شَهرًا توبه ۳۶

بعد از الف وصل ، همواره حرف ساکن (ا ــْـ..) یا تشدید (ا ــّـ..) می‌باشد ، و حرکت پیش از الف وصل ، به ساکن یا تشدید بعد از آن ، متصل می‌شود ، همانگونه که در حروف وای (..ـَـِـُ وای ــْـ..) و حروف والی (..ـَـِـُ والی ــّـ..) توضیح داده شد .

۴ـ صدای « ا » نزد الف وصل

اگر صدای « ا » در آخر جمله و الف وصل ، در اول جمله بعدی باشد (ـ‌ـا‌اـ‌ـ) در حالت وصلِ دو جمله ، این دو الف خوانده نمی‌شود ، و صدای ـَ پیش از « ا » به ساکن یا تشدید وصل می‌شود (ـَاا ـْ ـّ) . ولی در حالت وقف و ابتدا ، این دو الف تلفظ می‌گردند ؛ مانند :

۱ـ وصل : كَأَن لَم يَغنَوا فيهَا ۚ اَلَّذينَ كَذَّبوا شُعَيبًا

وقف : كَأَن لَم يَغنَوا فيها ۚ

ابتدا : اَلَّذينَ كَذَّبوا شُعَيبًا أعراف ۹۲

۲ـ وصل : قالوا يٰأَبانَا اسْتَغفِر لَنا ذُنوبَنآ

وقف : قالوا يٰأَبانا

ابتدا : اِستَغفِر لَنا ذُنوبَنآ يوسف ۹۷

۳ ـ وصل : فَلَمّآ ءاسَفونَا انتَقَمنا مِنهُم

وقف : فَلَمّآ ءاسَفونا

ابتدا : اِنتَقَمنا مِنهُم زُخرُف ۵۵

۴ـ وصل : اِلَى الـمَسجِدِ الاَقصَا الَّذى بٰـرَكـنا حَولَهٗ

وقف : اِلَى الـمَسجِدِ الاَقصا

ابتدا : اَلَّذى بٰـرَكـنا حَولَهٗ

اِسراء ۱

۵ ـ وصل : وَكَاَيِّن مِن دآبَّةٍ لاتَحمِلُ رِزقَهَا اَللّٰهُ يَرزُقُها وَاِيّاكُم

وقف : وَكَاَيِّن مِن دآبَّةٍ لاتَحمِلُ رِزقَها

ابتدا : اَللّٰهُ يَرزُقُها وَاِيّاكُم

عَنكَبوت ۶۰

۶ ـ وصل : كُلُّ اُمَّةٍ تُدعىٓ اِلىٰ كِتٰبِهَا اَليَومَ تُجزَونَ ما كُنتُم تَعمَلونَ

وقف : كُلُّ اُمَّةٍ تُدعىٓ اِلىٰ كِتٰبِها

ابتدا : اَليَومَ تُجزَونَ ما كُنتُم تَعمَلونَ

جاثِيَه ۲۸

در آخر چند آیه و عبارت، شکل «ـَـی» نوشته شده، و در اول آیه یا عبارت بعدی، الف وصل «ا...» آمده است، که معمولاً بین آنها وقف می‌کنیم. در حالت وقف بر این موارد، صدای ـَـ به ـٰـ تبدیل می‌شود.

این موارد عبارتند از:

۱ـ وصل: كُتِبَ عَلَيكُمُ القِصاصُ فِي القَتلَى الحُرُّ بِالحُرِّ

وقف: كُتِبَ عَلَيكُمُ القِصاصُ فِي القَتلٰى

ابتدا: اَلحُرُّ بِالحُرِّ بقره ۱۷۸

۲ـ وصل: تَنزِيلًا مِمَّن خَلَقَ الاَرضَ وَالسَّمٰوٰتِ العُلَى ۝٥ الرَّحمٰنُ عَلَى العَرشِ استَوىٰ ۝٦

وقف: تَنزِيلًا مِمَّن خَلَقَ الاَرضَ وَالسَّمٰوٰتِ العُلٰى ۝٥

ابتدا: اَلرَّحمٰنُ عَلَى العَرشِ استَوىٰ ۝٦ طه ۴ و ۵

۳ـ وصل: فَاِنَّهُ يَعلَمُ السِّرَّ وَاَخفَى ۝٧ اللّٰهُ لآ اِلٰهَ اِلّا هُوَ

وقف: فَاِنَّهُ يَعلَمُ السِّرَّ وَاَخفٰى ۝٧

ابتدا: اَللّٰهُ لآ اِلٰهَ اِلّا هُوَ طه ۷ و ۸

۴ـ وصل : لِنُرِيَكَ مِن ءايٰتِنَا الكُبرَى ﴿۲۳﴾ اِذهَب اِلىٰ فِرعَونَ

وقف : لِنُرِيَكَ مِن ءايٰتِنَا الكُبرىٰ ﴿۲۳﴾

ابتدا : اِذهَب اِلىٰ فِرعَونَ   طه۲۳و۲۴

۵ـ وصل : لا يَضِلُّ رَبّى وَ لا يَنسَى ﴿۵۲﴾ اَلَّذى جَعَلَ لَكُمُ الاَرضَ مَهدًا

وقف : لا يَضِلُّ رَبّى وَ لا يَنسىٰ ﴿۵۲﴾

ابتدا : اَلَّذى جَعَلَ لَكُمُ الاَرضَ مَهدًا   طه ۵۲ و ۵۳

۶ـ وصل : مِن بَعدِ ما تَبَيَّنَ لَهُمُ الهُدَى ۚ الشَّيطٰنُ سَوَّلَ لَهُم

وقف : مِن بَعدِ ما تَبَيَّنَ لَهُمُ الهُدىٰ ۚ

ابتدا : اَلشَّيطٰنُ سَوَّلَ لَهُم   محمد ۲۵

۷ـ وصل : وَ يَجزِىَ الَّذينَ اَحسَنوا بِالحُسنَى ﴿۳۱﴾ اَلَّذينَ يَجتَنِبونَ

كَبٰٓئِرَ الاِثمِ

وقف : وَ يَجزِىَ الَّذينَ اَحسَنوا بِالحُسنىٰ ﴿۳۱﴾

ابتدا : اَلَّذينَ يَجتَنِبونَ كَبٰٓئِرَ الاِثمِ   نجم۳۱و۳۲

۸ـ وصل : سَبِّحِ اسمَ رَبِّكَ الاَعلَی ﴿۱﴾ اَلَّذی خَلَقَ فَسَوّیٰ ﴿۲﴾

وقف : سَبِّحِ اسمَ رَبِّكَ الاَعلیٰ ﴿۱﴾

ابتدا : اَلَّذی خَلَقَ فَسَوّیٰ ﴿۲﴾ اعلیٰ ۱و۲

۹ـ وصل : وَ یَتَجَنَّبُهَا الاَشقَی ﴿۱۱﴾ اَلَّذی یَصلَی النّارَ الكُبریٰ

وقف : وَ یَتَجَنَّبُهَا الاَشقیٰ ﴿۱۱﴾

ابتدا : اَلَّذی یَصلَی النّارَ الكُبریٰ ﴿۱۲﴾ اعلیٰ ۱۱و۱۲

۱۰ـ وصل : لا یَصلٰهآ اِلَّا الاَشقَی ﴿۱۵﴾ اَلَّذی كَذَّبَ وَ تَوَلّیٰ

وقف : لا یَصلٰهآ اِلَّا الاَشقیٰ ﴿۱۵﴾

ابتدا : اَلَّذی كَذَّبَ وَ تَوَلّیٰ ﴿۱۶﴾ لَیل ۱۵و۱۶

۱۱ـ وصل : وَ سَیُجَنَّبُهَا الاَتقَی ﴿۱۷﴾ اَلَّذی یُؤتی مالَهٗ یَتَزَكّیٰ

وقف : وَ سَیُجَنَّبُهَا الاَتقیٰ ﴿۱۷﴾

ابتدا : اَلَّذی یُؤتی مالَهٗ یَتَزَكّیٰ ﴿۱۸﴾ لَیل ۱۷و۱۸

۵ ـ صدای « ی » نزد الف وصل

اگر صدای « ی » در آخر آیه ، و الف وصل ، در اول آیه بعدی باشد (ـ ی ۝ ا ـ) در حالت وصل دو جمله ، این دو حرف خوانده نمی‌شود ، و صدای ـِ پیش از « ی » به ساکن ، وصل می‌گردد (ـِ ی ۝ ا ـ) .

ولی در حالت وقف و ابتدا ، این دو حرف تلفظ می‌شود ؛ مانند :

۱ـ وصل : هٰـرونَ اَخِی ۝٣٠ اُشدُد بِهٖۤ اَزری ۝٣١

وقف : هٰـرونَ اَخی ۝٣٠

ابتدا : اُشدُد بِهٖۤ اَزری ۝٣١

طه ۳۰و۳۱

۲ـ وصل : وَاصطَنَعتُكَ لِنَفسِی ۝٤١ اِذهَب اَنتَ وَ اَخوكَ بِـٔايٰتی

وقف : وَاصطَنَعتُكَ لِنَفسی ۝٤١

ابتدا : اِذهَب اَنتَ وَ اَخوكَ بِـٔايٰتی

طه ۴۱و۴۲

۳ـ وصل : وَ لا تَنِيا فی ذِكرِی ۝٤٢ اِذهَبآ اِلیٰ فِرعَونَ

وقف : وَ لا تَنِيا فی ذِكری ۝٤٢

ابتدا : اِذهَبآ اِلیٰ فِرعَونَ

طه ۴۲و۴۳

۶ ـ صدای « و » نزد الف وصل

اگر صدای « و » در آخر جمله و الف وصل ، در اول جمله بعدی باشد (ــو ا ــ) در حالت وصل دو جمله ، این دو حرف خوانده نمی‌شود ، و صدای ــُـ پیش از واو ، به ساکن یا تشدید وصل می‌گردد (ــُـو ا ــْـ ــّـ) ولی در حالت وقف و ابتدا ، این دو حرف تلفظ می‌شود ؛ مانند :

۱ـ وصل : وَ لا یَجرِمَنَّکُم شَنَـَٔانُ قَومٍ عَلیٓ اَلّا تَعدِلُوا اِعدِلوا

وقف : وَ لا یَجرِمَنَّکُم شَنَـَٔانُ قَومٍ عَلیٓ اَلّا تَعدِلوا

ابتدا : اِعدِلوا — مائده ۸

۲ـ وصل : ضَرَبَ اللهُ مَثَلاً لِلَّذینَ کَفَرُوا امرَاَتَ نوحٍ

وقف : ضَرَبَ اللهُ مَثَلاً لِلَّذینَ کَفَروا

ابتدا : اِمرَاَتَ نوحٍ — تحریم ۱۰

۳ـ وصل : یٰٓاَیُّهَا الَّذینَ ءامَنُوا ادخُلوا فِی السِّلمِ کآفَّةً

وقف : یٰٓاَیُّهَا الَّذینَ ءامَنوا

ابتدا : اُدخُلوا فِی السِّلمِ کآفَّةً — بقره ۲۰۸

سؤال و ابهام ، نقد و نظر ، پیشنهاد

قواعد الف وصل

حرکت الف وصل : اَ..   اِ..   اُ..

قاعده حرکت الف وصل

ال..   ←   اَل..

ا..ـُـ..   ←   اُ..ـُـ..

سایر موارد : اِ...

تنوین نزد الف وصل : ـَـٍ ا..   ـِـٍ ا..   ـُـٍ ا..

قاعده تنوین نزد الف وصل

ـً ا..   ←   ـَـنِ ا..

ـٍ ا..   ←   ـِـنِ ا..

ـٌ ا..   ←   ـُـنِ ا..

حرکت الف وصل

حرکت الف وصل فقط در ابتدای آیه (۞اَ.. ۞اِ.. ۞اُ..)

یا پس از علامت وقف (اَ..ط اِ..ج اُ..ز) به شکل کوچک (اَ اِ اُ)

نوشته می‌شود ؛ مانند :

۞ اَلَّذینَ یُؤمِنونَ بِالغَیبِ — بقره ۳

ز اَللّٰهُ اَعلَمُ بِما فی اَنفُسِهِم — هود ۳۱

ج اَلیَومَ اَکمَلتُ لَکُم دینَکُم — مائده ۳

۞ اِصبِر عَلیٰ ما یَقولونَ — ص ۱۷

۞ اِدفَع بِالَّتی هِیَ اَحسَنُ السَّیِّئَةَ — مؤمنون ۹۶

ج اِعدِلوا هُوَ اَقرَبُ لِلتَّقویٰ — مائده ۸

۞ اُتلُ ما اوحِیَ اِلَیكَ مِنَ الکِتٰبِ — عنکبوت ۴۵

۞ اُدعوا رَبَّکُم تَضَرُّعًا وَ خُفیَةً — اَعراف ۵۵

ط اُنظُر کَیفَ نُصَرِّفُ الأیٰتِ — اَنعام ۴۶

قاعده حرکت الف وصل

اگر الف وصل ، پس از شماره آیه یا علامت وقف نباشد ، حرکت آن نوشته نمی‌شود . در این موارد ، برای ابتدا از کلمات دارای الف وصل نیاز به تشخیص حرکت و قواعد آن می‌باشد :

قاعده اوّل

حرکت الف وصلِ « الـ » ، « اَ » می‌باشد (الـ.. ← اَلـ..) مانند :

۱ـ وصل : قالَ عیسَی ابنُ مَریَمَ اللّٰهُمَّ رَبَّنآ اَنزِل عَلَینا مآئِدَةً

ابتدا : اَللّٰهُمَّ رَبَّنآ اَنزِل عَلَینا مآئِدَةً مِنَ السَّمآءِ مائده ۱۱۴

۲ـ وصل : اِنَّ رَبَّکُمُ اللّٰهُ الَّذی خَلَقَ السَّمٰوٰتِ وَ الاَرضَ

ابتدا : اَلَّذی خَلَقَ السَّمٰوٰتِ وَ الاَرضَ فی سِتَّةِ اَیّامٍ اَعراف ۵۴

۳ـ وصل : اَلتّآئِبونَ العٰبِدونَ الحامِدونَ السّآئِحونَ الرّٰکِعونَ

ابتدا : اَلرّٰکِعونَ السّٰجِدونَ الاٰمِرونَ بِالمَعروفِ توبه ۱۱۲

قاعده دوم

اگر اولین حرکت کلمه ـُـ باشد ، حرکت الف وصل نیز « اُ »

می‌باشد (اـُـ ـ ← اُـُـ ـ)* مانند :

۱ـ وصل : وَاِذ قیلَ لَهُمُ اسکُنوا هٰذِهِ القَریَةَ

ابتدا : اُسکُنوا هٰذِهِ القَریَةَ وَ کُلوا مِنها حَیثُ شِئتُم

أعراف ۱۶۱

۲ـ وصل : یـا اَیُّهَا النّاسُ اعبُدوا رَبَّکُمُ الَّذی خَلَقَکُم

ابتدا : اُعبُدوا رَبَّکُمُ الَّذی خَلَقَکُم وَ الَّذینَ مِن قَبلِکُم

بقره ۲۱

۳ـ وصل : وَاِذ قالَ موسیٰ لِقَومِهِ اذکُروا نِعمَةَ اللهِ عَلَیکُم

ابتدا : اُذکُروا نِعمَةَ اللهِ عَلَیکُم اِذ اَنجٰکُم مِن ءالِ فِرعَونَ

ابراهیم ۶

---

* الف وصل « اسمُهِ » از این قاعده مستثناست و در ابتدا « اِ » خوانده می‌شود ؛ مانند :

۱ـ وصل : اِنَّ اللهَ یُبَشِّرُکِ بِکَلِمَةٍ مِنهُ اسمُهُ المَسیحُ

ابتدا : اِسمُهُ المَسیحُ عیسَی ابنُ مَریَمَ

آل‌عمران ۴۵

۲ـ وصل : یٰزَکَرِیّآ اِنّا نُبَشِّرُكَ بِغُلٰمٍ اسمُهُ یَحیٰی

ابتدا : اِسمُهُ یَحیٰی لَم نَجعَل لَهُ مِن قَبلُ سَمِیًّا

مریم ۷

قاعده سوم

در سایر موارد ، حرکت الف وصل « اِ » می‌باشد ؛ مانند :

۱ـ وصل : قالَ موسیٰ لِقَومِهِ استَعینوا بِاللّٰهِ

ابتدا : اِستَعینوا بِاللّٰهِ وَ اصبِروٓا — اَعراف ۱۲۸

۲ـ وصل : اِنَّ عِدَّةَ الشُّهورِ عِندَ اللّٰهِ اثنا عَشَرَ شَهرًا

ابتدا : اِثنا عَشَرَ شَهرًا فی كِتٰبِ اللّٰهِ — توبه ۳۶

۳ـ وصل : یٰاَیُّهَا النّاسُ اتَّقوا رَبَّكُمُ الَّذی خَلَقَكُم

ابتدا : اِتَّقوا رَبَّكُمُ الَّذی خَلَقَكُم مِن نَفسٍ واحِدَةٍ* — نِساء ۱

---

* در آیه ۴ سوره اَحقاف ، كلمه « ائـتونی » اول جمله قرار دارد و در حالت ابتدا ، همزه روی دندانه ، به صدای « ایـ » تبدیل می‌شود :

وصل : اَم لَهُم شِركٌ فِی السَّمٰوٰتِ ائـتونی بِكِتٰبٍ مِن قَبلِ هٰذآ

وقف : اَم لَهُم شِركٌ فِی السَّمٰوٰتِ

ابتدا : ایـتونی بِكِتٰبٍ مِن قَبلِ هٰذآ

تنوین نزد الف وصل

تنوین نزد الف وصل (ـًـٍـٌ ← ا..) به شکل (ـَنِ ـِنِ ـُنِ) نوشته شده است ، و به همین حالت خوانده می‌شود ؛ مانند :

١ـ فَلَهُ جَزآءَنِ الحُسنىٰ کهف ٨٨

٢ـ وَ رَهبانِيَّةَنِ ابتَدَعوها حدید ٢٧

٣ـ وَ اِذا رَاَوا تِجارَةً اَو لَهوَنِ انفَضّوٓا اِلَيها جمعه ١١

٤ـ وَ اِذا عَلِمَ مِن ءايٰتِنا شَيـًٔا نِ اتَّخَذَها هُزُوًا جاثیه ٩

٥ ـ كَرَمادِنِ اشتَدَّت بِهِ الرّيحُ ابراهیم ١٨

٦ ـ يَرجِعُ بَعضُهُم اِلىٰ بَعضِنِ القَولَ سبأ ٣١

٧ـ يٰزَكَرِيّآ اِنّا نُبَشِّرُكَ بِغُلٰمِنِ اسمُهُ يَحيىٰ مریم ٧

٨ ـ رَبَّنا وَ اَدخِلهُم جَنّٰتِ عَدنِنِ الَّتى وَعَدتَهُم غافر ٨

٩ـ وَ نادىٰ نوحُنِ ابنَهُ هود ٤٢

١٠ـ كَذَّبَت عادُنِ المُرسَلينَ شعراء ١٢٣

١١ـ فَاِن اَصابَهُ خَيرُنِ اطمَاَنَّ بِهِ حج ١١

١٢ـ وَ اِن اَصابَتهُ فِتنَةُنِ انقَلَبَ عَلىٰ وَجهِهِ حج ١١

قاعده تنوین نزد الف وصل

در مواردی که تنوین در آخر آیه یا پیش از علامت وقف می‌باشد، و الف وصل در اول آیه یا پس از علامت وقف است، تنوین به شکل معمولی (ـً ـٍ ـٌ) نوشته شده است (ـً ۞ اَ.. ـٍ ج اِ.. ـٌ ز اِ..)

از این رو در حالت وصلِ دو آیه یا دو جمله، تنوین به صورت نون مکسور تلفظ می‌شود (ـَ نِ ۞ اَ... ـِ نِ ج اِ... ـُ نِ ز اِ...) مانند :

۱ـ وقف و ابتدا : قُل هُوَ اللّٰهُ اَحَدٌ ۞ اَللّٰهُ الصَّمَدُ

وصل : قُل هُوَ اللّٰهُ اَحَدُنِ ۞ اَللّٰهُ الصَّمَدُ

توحید ۱و۲

۲ـ وقف و ابتدا : خَلَقَ الاِنسانَ مِن عَلَقٍ ۞ اِقرَأ وَ رَبُّكَ الاَ کرَمُ

وصل : خَلَقَ الاِنسانَ مِن عَلَقِنِ ۞ اِقرَأ وَ رَبُّكَ الاَ کرَمُ

عَلَق ۲و۳

۳ـ وقف و ابتدا : وَیلٌ لِکُلِّ هُمَزَةٍ لُمَزَةٍ ۞ اَلَّذی جَمَعَ مالًا وَ عَدَّدَهُ

وصل : وَیلٌ لِکُلِّ هُمَزَةٍ لُمَزَةِنِ ۞ اَلَّذی جَمَعَ مالًا وَعَدَّدَهُ

هُمَزَه ۱و۲

۴ـ وقف و ابتدا : بِالوادِ المُقَدَّسِ طُوًی ۞ اِذهَب اِلیٰ فِرعَونَ

وصل : بِالوادِ المُقَدَّسِ طُوَنِی ۞ اِذهَب اِلیٰ فِرعَونَ

نازعات ۱۶و۱۷

۵ ـ وقف و ابتدا : كِتٰبًا يَلقىٰهُ مَنشورًا ۝ اِقرَأ كِتٰبَكَ

وصل : كِتٰبًا يَلقىٰهُ مَنشورَنِ ا ۝ اِقرَأ كِتٰبَكَ

اِسراء ۱۳و۱۴

۶ ـ وقف و ابتدا : وَلا تَقولوا ثَلٰثَةٌ ج اِنتَهوا خَيرًا لَكُم ج

وصل : وَلا تَقولوا ثَلٰثَتُنِ ج اِنتَهوا خَيرًا لَكُم ج

نِساء ۱۷۱

۷ـ وقف و ابتدا : وَقُدورٍ راسِيٰتٍ ج اِعمَلوٓا ءالَ داوۥدَ شُكرًا ج

وصل : وَقُدورٍ راسِيٰتِنِ ج اِعمَلوٓا ءالَ داوۥدَ شُكرًا ج

سَبَأ ۱۳

۸ ـ وقف و ابتدا : كَمِشكوٰةٍ فيها مِصباحٌ ز اَلمِصباحُ فى زُجاجَةٍ ز

وصل : كَمِشكوٰةٍ فيها مِصباحُنِ ز اَلمِصباحُ فى زُجاجَةٍ ز

نور ۳۵

۹ـ وقف و ابتدا : اَلمِصباحُ فى زُجاجَةٍ ز اَلزُّجاجَةُ كَاَنَّها كَوكَبٌ

وصل : اَلمِصباحُ فى زُجاجَتِنِ ز اَلزُّجاجَةُ كَاَنَّها كَوكَبٌ *

نور ۳۵

---

* ـ در آیه ۸۸ سوره انبیاء ، نون دوم در کلمه « نُنجِى » به شکل کوچک نوشته شده است :

وَكَذٰلِكَ نُـۨجِى المُؤمِنينَ

سؤال و ابهام ، نقد و نظر ، پیشنهاد

حرکات ناخوانا در وقف

اکثر کلمات قرآن ، به حالت وصل خوانده می‌شوند ، ولی کلماتِ آخر جمله و آیه ، معمولاً به حالت وقف خوانده مــی‌شــود ، و حرکــت آخر آنها تلفظ نمی‌گردد .

حرکاتی که در حالت وقف تلفظ نمی‌شوند ، عبارتند از :

۱ ـ حرکات کوتاه آخر کلمه : ..ـَــ ..ـِــ ..ـُــ

۲ ـ واو کوچک زیر ه : هٖ‌و هٖ‌و

۳ ـ ی کوچک زیر ه : هٖ هٖ

۴ ـ علامت مد آخر کلمه : ..ـٓــ

۵ ـ تنوین : ـً ـٍ ـٌ

۱ ـ حرکات کوتاه آخر کلمه

حرکات کوتاه آخر کلمه (ـَـ ـِـ ـُـ) در حالت وقف ، خوانده نمی‌شوند ؛ مانند :

وَ اتَّقُوا اللّٰهَ ← وَ اتَّقُوا اللّٰه بقره ۲۸۲

قالوا سُبحٰنَكَ ← قالوا سُبحٰنَك بقره ۳۲

وَسَلٰمٌ عَلَى المُرسَلينَ ← وَسَلٰمٌ عَلَى المُرسَلين صافّات ۱۸۱

هٰذا بَيانٌ لِلنّاسِ ← هٰذا بَيانٌ لِلنّاس آل‌عمران ۱۳۸

فَاستَبِقُوا الخَيرٰتِ ← فَاستَبِقُوا الخَيرٰت بقره ۱۴۸

لآ اِكراهَ فِي الدّينِ ← لآ اِكراهَ فِي الدّين بقره ۲۵۶

بِيَدِكَ الخَيرُ ← بِيَدِكَ الخَير آل‌عمران ۲۶

وَ هُوَ العَلِيُّ العَظيمُ ← وَ هُوَ العَلِيُّ العَظيم بقره ۲۵۵

يُؤتِي الحِكمَةَ مَن يَشآءُ ← يُؤتِي الحِكمَةَ مَن يَشآء بقره ۲۶۹

۲ ـ واو کوچک زیر ـه

واوکوچک زیر ـه (ـهۥ هۥ) در وقف ، خوانده نمی‌شود ؛ مانند :

سُبحٰنَهۥ ← سُبحٰنَه بقره ۱۱۶

لا شَريكَ لَهۥ ← لا شَريكَ لَه اَنعام ۱۶۳

وَالعَمَلُ الصّٰلِحُ يَرفَعُهۥ ← وَالعَمَلُ الصّٰلِحُ يَرفَعُه فاطِر ۱۰

كَما بَدَأنآ اَوَّلَ خَلقٍ نُعيدُهۥ ← كَما بَدَأنآ اَوَّلَ خَلقٍ نُعيدُه انبياء ۱۰۴

۳ ـ ی کوچک زیر ـه

ی کوچک زیر ـه (ـهۦ هۦ)* در وقف، خوانده نمی‌شود ؛ مانند :

وَ اللّٰهُ مُتِمُّ نورِهۦ ← وَ اللّٰهُ مُتِمُّ نورِه صف ۸

وَ كُلوا مِن رِزقِهۦ ← وَ كُلوا مِن رِزقِه مُلک ۱۵

يَتلوا عَلَيهِم ءايٰتِهۦ ← يَتلوا عَلَيهِم ءايٰتِه جُمُعه ۲

وَجٰهِدوا فِى اللّٰهِ حَقَّ جِهادِهۦ ← وَجٰهِدوا فِى اللّٰهِ حَقَّ جِهادِه حج ۷۸

---

* این شکل در فصل ۱ توضیح داده شده است .

۴ ـ علامت مدّ آخر کلمه

علامت مدّ آخر کلمه (...ٓ) در وقف خوانده نمی‌شود ؛ مانند :

وَ اَحسِنوٓا ← وَ اَحسِنوا بقره ۱۹۵

رَبَّنا تَقَبَّل مِنّآ ← رَبَّنا تَقَبَّل مِنّا بقره ۱۲۷

وَ اَقِمِ الصَّلوٰةَ لِذِکریٓ ← وَ اَقِمِ الصَّلوٰةَ لِذِکری طه ۱۴

وَ ما یَنطِقُ عَنِ الهَوىٰٓ ← وَ ما یَنطِقُ عَنِ الهَوىٰ نجم ۳

وَ النُّجومُ مُسَخَّرٰتٌ بِاَمرِهٖٓ ← وَ النُّجومُ مُسَخَّرٰتٌ بِاَمرِه نحل ۱۲

وَ لَیَنصُرَنَّ اللّٰهُ مَن یَنصُرُهٗٓ ← وَ لَیَنصُرَنَّ اللّٰهُ مَن یَنصُرُه حج ۴۰

۵ ـ تنوین

تنوین (ـً ـٍ ـٌ) در حالت وقف خوانده نمی‌شود . البته قبلاً یادآوری شد که به جای تنوین ـً ، الف بعد از آن تلفظ می‌گردد ؛ مانند :

فَاَفوزَ فَوزًا عَظیمًا ← فَاَفوزَ فَوزًا عَظیما نساء ۷۳

وَ بِالوالِدَینِ اِحسانًا ← وَ بِالوالِدَینِ اِحسانا بقره ۸۳

وَ قولوا لِلنّاسِ حُسنًا ← وَ قولوا لِلنّاسِ حُسنا بقره ۸۳

نورٌ عَلیٰ نورٍ ← نورٌ عَلیٰ نور　　نور ۳۵

وَ ما عِندَ اللّٰهِ باقٍ ← وَ ما عِندَ اللّٰهِ باق　　نحل ۹۶

بَعضُکُم مِن بَعضٍ ← بَعضُکُم مِن بَعض　　آل عمران ۱۹۵

وَاِلٰهُکُم اِلٰهٌ واحِدٌ ← وَاِلٰهُکُم اِلٰهٌ واحِد　　بقره ۱۶۳

اَلآ اِنَّ نَصرَ اللّٰهِ قَریبٌ ← اَلآ اِنَّ نَصرَ اللّٰهِ قَریب　　بقره ۲۱۴

چند تذکر

۱ـ در مواردی که تنوینِ ـً روی همزهٔ بعد از الف قرار دارد (ــآءً) بعد از تنوین، الف نوشته نشده است، ولی در حالت وقف، به جای تنوین، تلفظ می‌شود (ــآءً ← ــآءا) مانند:

لَیسوا سَوآءً ← لَیسوا سَوآءا　　آل عمران ۱۱۳

فَجَعَلنٰهُم غُثآءً ← فَجَعَلنٰهُم غُثآءا　　مؤمنون ۴۱

اِنّآ اَنشَأنٰهُنَّ اِنشآءً ← اِنّآ اَنشَأنٰهُنَّ اِنشآءا　　واقعه ۳۵

وَ اَنزَلَ مِنَ السَّمآءِ مآءً ← وَ اَنزَلَ مِنَ السَّمآءِ مآءا　　بقره ۲۲

۲ـ در مواردی که بعد از تنوین ، ی ناخوانا آمده است (ـًـی)
نیز در حالت وقف ، تنوین به الف تبدیل می‌شود (ـًـی ← ـٰی) مانند :

هٰذا هُدًی ← هٰذا هُدٰی جاثیه ۱۱

لَن یَضُرّوکُم اِلّآ اَذًی ← لَن یَضُرّوکُم اِلّآ اَذٰی آل عمران ۱۱۱

وَاَنهارٌ مِن عَسَلٍ مُصَفًّی ← وَاَنهارٌ مِن عَسَلٍ مُصَفّٰی محمد ۱۵

کُلٌّ یَجری لِاَجَلٍ مُسَمًّی ← کُلٌّ یَجری لِاَجَلٍ مُسَمّٰی رعد ۲

۳ـ در مواردی که تنوین ـًـ روی « ة » قرار دارد (ةً ةً)
در حالت وقف ، تنوین حذف می‌شود و « ة » به « ه » تبدیل می‌گردد ،
چنانچه قبلا یادآوری شد . (ةً ةً ← ه ه) مانند :

وَکُنتُم اَزواجًا ثَلٰثَةً ← وَکُنتُم اَزواجًا ثَلٰثَه واقعه ۷

وَحَنانًا مِن لَدُنّا وَزَکوٰةً ← وَحَنانًا مِن لَدُنّا وَزَکوٰه مریم ۱۳

اِلّآ اَن تَتَّقوا مِنهُم تُقٰىةً ← اِلّآ اَن تَتَّقوا مِنهُم تُقٰىه آل‌عمران ۲۸

۴ـ تشدید در حالت وقف حذف نمی‌شود، بلکه با مقداری مکث، تلفظ می‌گردد؛ مانند:

وَ نَجَّیۡنٰهُ مِنَ الۡغَمِّ	←	وَ نَجَّیۡنٰهُ مِنَ الۡغَمّ	انبیاء ۸۸
اَوۡ دَیۡنٍ غَیۡرَ مُضآرٍّ	←	اَوۡ دَیۡنٍ غَیۡرَ مُضآرّ	نِساء ۱۲
وَ لا جِدالَ فِی الۡحَجِّ	←	وَ لا جِدالَ فِی الۡحَجّ	بقره ۱۹۷
فَلا تَقُلۡ لَهُمآ اُفٍّ	←	فَلا تَقُلۡ لَهُمآ اُفّ	اِسراء ۲۳
قُلِ اللّٰهُ یَهۡدی لِلۡحَقِّ	←	قُلِ اللّٰهُ یَهۡدی لِلۡحَقّ	یونُس ۳۵
یُصَلّونَ عَلَی النَّبِیِّ	←	یُصَلّونَ عَلَی النَّبِیّ	احزاب ۵۶
اِنَّ الشَّیۡطٰنَ لَکُمۡ عَدُوٌّ	←	اِنَّ الشَّیۡطٰنَ لَکُمۡ عَدُوّ	فاطِر ۶
قَدۡ تَبَیَّنَ الرُّشۡدُ مِنَ الۡغَیِّ	←	قَدۡ تَبَیَّنَ الرُّشۡدُ مِنَ الۡغَیّ	بقره ۲۵۶
وَ اُحۡضِرَتِ الۡاَنۡفُسُ الشُّحَّ	←	وَ اُحۡضِرَتِ الۡاَنۡفُسُ الشُّحّ	نِساء ۱۲۸
فَاِنۡ لَمۡ یُصِبۡها وابِلٌ فَطَلٌّ	←	فَاِنۡ لَمۡ یُصِبۡها وابِلٌ فَطَلّ	بقره ۲۶۵

۵ـ کلمه «هُوَ» در حالت وقف «هو» خوانده می‌شود؛ مانند:

اَللّٰهُ لآ اِلٰـهَ اِلّا هُوَ ← اَللّٰهُ لآ اِلٰـهَ اِلّا هو نِساء ۸۷

لا یَعلَمُهآ اِلّا هُوَ ← لا یَعلَمُهآ اِلّا هو اَنعام ۵۹

قالَت کَاَنَّهٗ هُوَ ← قالَت کَاَنَّهٗ هو نمل ۴۲

۶ـ ترکیب «ـِـیَ» در حالت وقف «ـِـی» خوانده می‌شود؛ مانند:

فَنَسِیَ ← فَنَسی طه ۸۸

یُبَیِّن لَنا ما هِیَ ← یُبَیِّن لَنا ما هی بقره ۷۰

وَ اَلقَینا فیها رَواسِیَ ← وَ اَلقَینا فیها رَواسی حِجر ۱۹

کِتٰبًا مُتَشابِهًا مَثانِیَ ← کِتٰبًا مُتَشابِهًا مَثانی زُمَر ۲۳

خلاصه حروف و حرکات ناخوانا

الف ناخوانا	بعد از واو آخر کلمه	...وا
	در کلمات خاص	..ا..
	بعد از تنوین	ـً ا
	در هفت کلمه	...ـَ ا
	الف وصل	...ا
	نزد الف وصل	..ا ا ـَ..
ی ناخوانا	پایه همزه	ئ
	پایه الف کوچک	ىٰ
	بعد از تنوین	ـً ی
	نزد الف وصل	..ا ی ـِ..
واو ناخوانا	پایه همزه	ؤ
	پایه الف کوچک	وٰ
	بعد از اُ	اُو
	نزد الف وصل	..ا و ـُ..
حروف والی	حروف وای قبل از ساکن	وای ـْ
	حروف والی قبل از تشدید	والی ـّ
حرکات ناخوانا در وقف	حرکات کوتاه آخر کلمه	..ـَ ..ـِ ..ـُ
	واو کوچک زیر ه	هٖ هٗ
	ی کوچک زیر ه	هٖ هٖ
	علامت مد آخر کلمه	...ـٓ
	تنوین	ـً ـٍ ـٌ

سؤال و ابهام ، نقد و نظر ، پیشنهاد

تقسیمات و مشخصات قرآن

هر متنی نیاز به نظم و ترتیب دارد ؛ یعنی باید سرفصلها ، فرازها و جمله‌ها مشخص و منظم باشد تا در هنگام خواندن ، از جمله و فراز مناسب آغاز و بر جمله و فراز مناسب توقف شود ، و در نتیجه عبارت‌ها شمرده و کوتاه ، نفس تازه و مطالب به طور منظم به ذهن منتقل گردد و فرصت مناسب برای فهم و درک عبارات فراهم آید .

در خواندن قرآن نیز این نظم و ترتیب، وقف و ابتدا و آغاز و پایان ، بر هر جمله و فراز ، باید به نحو شایسته انجام شود ؛ از این رو برای رعایت دقیق محل وقف و ابتدای مناسب و آغاز و پایان قرائت ، علائمی نوشته شده است ، به این شرح:

۱ ـ جزء و حزب و ربع

۲ ـ بالا نویس صفحه

۳ ـ سرسوره

۴ ـ شماره آیه

۵ ـ علائم وقف

۶ ـ سجدهٔ تلاوت

۱ـ جزء و حزب و ربع

قرآن کریم به ۳۰ جزء تقسیم شده است . ۹ جزء از ابتدای سوره آغاز شده و در حاشیه صفحه مشخص گشته است ، که عبارتند از :

جزء ۱ : اول سوره حمد — این جزء در حاشیه صفحه عنوان نشده است.

جزء ۱۴ : اول سوره حِجر

جزء ۱۵ : اول سوره إسراء

جزء ۱۷ : اول سوره انبیاء

جزء ۱۸ : اول سوره مؤمنون

جزء ۲۶ : اول سوره اَحقاف

جزء ۲۸ : اول سوره مجادله

جزء ۲۹ : اول سوره مُلک

جزء ۳۰ : اول سوره نَبَأ

ولی ۲۱ جزء از اواسط سوره آغاز شده ، و در ابتدای هر جزء این شکل ۞ قرار گرفته و در حاشیهٔ صفحه مشخص گشته است .

هر جزء به دو حزب و هر حزب به چهار ربع تقسیم شده که در ابتدای هر حزب یا ربع نیز ، این شکل ۞ قرار گرفته است ؛ مانند :

جزء ۳　　سورة البقرة ۲

جزء ۳ حزب ۵

تِلْكَ الرُّسُلُ فَضَّلْنَا بَعْضَهُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ مِنْهُمْ مَنْ كَلَّمَ اللَّهُ
وَرَفَعَ بَعْضَهُمْ دَرَجَاتٍ وَآتَيْنَا عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ الْبَيِّنَاتِ
وَأَيَّدْنَاهُ بِرُوحِ الْقُدُسِ وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ مَا اقْتَتَلَ الَّذِينَ
مِنْ بَعْدِهِمْ مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَتْهُمُ الْبَيِّنَاتُ وَلَٰكِنِ اخْتَلَفُوا

جزء ۲　　سورة البقرة ۲

حزب ۴

وَاذْكُرُوا اللَّهَ فِي أَيَّامٍ مَعْدُودَاتٍ فَمَنْ تَعَجَّلَ فِي
يَوْمَيْنِ فَلَا إِثْمَ عَلَيْهِ وَمَنْ تَأَخَّرَ فَلَا إِثْمَ عَلَيْهِ لِمَنِ
اتَّقَىٰ وَاتَّقُوا اللَّهَ وَاعْلَمُوا أَنَّكُمْ إِلَيْهِ تُحْشَرُونَ ﴿۲۰۳﴾ وَمِنَ
النَّاسِ مَنْ يُعْجِبُكَ قَوْلُهُ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَيُشْهِدُ اللَّهَ

جزء ۸　　سورة الاعراف ۷

ربع الحزب ۱۶

يَا بَنِي آدَمَ خُذُوا زِينَتَكُمْ عِنْدَ كُلِّ مَسْجِدٍ وَكُلُوا وَاشْرَبُوا
وَلَا تُسْرِفُوا إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُسْرِفِينَ ﴿۳۱﴾ قُلْ مَنْ حَرَّمَ زِينَةَ اللَّهِ
الَّتِي أَخْرَجَ لِعِبَادِهِ وَالطَّيِّبَاتِ مِنَ الرِّزْقِ قُلْ هِيَ لِلَّذِينَ آمَنُوا
فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا خَالِصَةً يَوْمَ الْقِيَامَةِ كَذَٰلِكَ نُفَصِّلُ الْآيَاتِ

۲ـ بالانویس صفحات

بالای همه صفحات ، شماره جزء و اسم و شماره سوره نوشته شده است ؛ مانند :

جزء ۳ سورة آل‌عمران ۳

اَلَّذينَ يَقولونَ رَبَّنآ اِنَّنآ ءامَنّا فَاغفِرلَنا ذُنوبَنا وَ قِنا
عَذابَ النّارِ ﴿١٦﴾ اَلصّٰبِرينَ وَ الصّٰدِقينَ وَ القٰنِتينَ

جزء ۳۰ سورة القدر ۹۷ سورة البيّنة ۹۸

آیاتها ۵ سُورَةُ القَدر

بِسمِ اللهِ الرَّحمٰنِ الرَّحيمِ
اِنّآ اَنزَلنٰهُ فى لَيلَةِ القَدرِ ﴿١﴾ وَما اَدرٰكَ ما لَيلَةُ القَدرِ ﴿٢﴾
لَيلَةُ القَدرِ خَيرٌ مِن اَلفِ شَهرٍ ﴿٣﴾ تَنَزَّلُ المَلٰٓئِكَةُ وَالرّوحُ
فيها بِاِذنِ رَبِّهِم مِن كُلِّ اَمرٍ ﴿٤﴾ سَلٰمٌ هِىَ حَتّىٰ مَطلَعِ الفَجرِ ﴿٥﴾

آیاتها ۸ سُورَةُ البَيِّنَة

بِسمِ اللهِ الرَّحمٰنِ الرَّحيمِ
لَم يَكُنِ الَّذينَ كَفَروا مِن اَهلِ الكِتٰبِ وَالمُشرِكينَ مُنفَكّينَ
حَتّىٰ تَأتِيَهُمُ البَيِّنَةُ ﴿١﴾ رَسولٌ مِنَ اللهِ يَتلوا صُحُفًا مُطَهَّرَةً ﴿٢﴾

۳ـ سرسوره

در آغاز هر سوره ، نام و تعداد آیات سوره نوشته شده و بهترین موضع برای وقف و ابتدا و آغاز و پایان قرائت است ؛ مانند :

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

الٓمٓ ﴿۱﴾ اللّٰهُ لَآ اِلٰهَ اِلَّا هُوَ الْحَیُّ الْقَيُّومُ ﴿۲﴾ نَزَّلَ عَلَيْكَ الْكِتٰبَ
بِالْحَقِّ مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ وَ اَنْزَلَ التَّوْرٰةَ وَ الْاِنْجِيلَ ﴿۳﴾

۴‹ ، « آیه

شمارهٔ آیه در آخر آن است ؛ از این رو آغاز هر آیه ، از شمارهٔ قبلش می‌باشد ؛ و موضع بسیار مناسب برای وقف و ابتداست ؛ مانند :

اِقْتَرَبَتِ السَّاعَةُ وَ انْشَقَّ الْقَمَرُ ﴿۱﴾ وَ اِنْ يَرَوْا ءايَةً يُعْرِضُوا
وَ يَقُولُوا سِحْرٌ مُسْتَمِرٌّ ﴿۲﴾ وَ كَذَّبُوا وَ اتَّبَعُوٓا اَهْوَآءَهُمْ وَ كُلُّ
اَمْرٍ مُسْتَقِرٌّ ﴿۳﴾ وَ لَقَدْ جَآءَهُمْ مِنَ الْاَنْبَآءِ مَا فِيهِ مُزْدَجَرٌ ﴿۴﴾
حِكْمَةٌ بَالِغَةٌ فَمَا تُغْنِ النُّذُرُ ﴿۵﴾ فَتَوَلَّ عَنْهُمْ يَوْمَ يَدْعُ الدَّاعِ
اِلٰى شَیْءٍ نُكُرٍ ﴿۶﴾　　　　قمر ۱ تا ۶

۵ ـ علائم وقف

در آیاتی که شامل چند جمله و عبارتند ، علائمی برای وقف ، بالای هر عبارت نوشته شده است . این علائم دو دسته‌اند :

علائم وقف پرکاربرد : ز --- ج ------ ط ------ ---

علائم وقف کم‌کاربرد : م --- لا ------ س ------ ---

علائم وقف پرکاربرد

۱ـ ز کوچک بالای کلمات (--- ز ---) علامت وقف و ابتدای مناسب است ؛ مانند :

أُولَـٰٓئِكَ عَلَىٰ هُدًى مِن رَبِّهِمۡ ز وَ أُولَـٰٓئِكَ هُمُ الۡمُفۡلِحُونَ بقره ۵

صِبۡغَةَ اللّٰهِ ز وَ مَنۡ اَحۡسَنُ مِنَ اللّٰهِ صِبۡغَةً ز وَ نَحۡنُ لَهٗ عٰبِدُونَ بقره ۱۳۸

فَلِذٰلِكَ فَادۡعُ ز وَاسۡتَقِمۡ كَمَآ اُمِرۡتَ ز وَ لَا تَتَّبِعۡ اَهۡوَآءَهُمۡ ز وَ قُلۡ ءَامَنۡتُ

بِمَآ اَنۡزَلَ اللّٰهُ مِنۡ كِتٰبٍ ز وَ اُمِرۡتُ لِاَعۡدِلَ بَيۡنَكُمُ ز اَللّٰهُ رَبُّنَا

وَ رَبُّكُمۡ ز لَنَآ اَعۡمَالُنَا وَلَكُمۡ اَعۡمَالُكُمۡ ز لَا حُجَّةَ بَيۡنَنَا وَ بَيۡنَكُمُ ز اَللّٰهُ

يَجۡمَعُ بَيۡنَنَا ز وَاِلَيۡهِ الۡمَصِيرُ شوریٰ ۱۵

۲ـ جیم کوچک بالای کلمات (... ...ج) علامت وقف و ابتدای خوب است ؛ مانند :

تِلْكَ ءايٰتُ اللّٰهِ نَتلوها عَلَيكَ بِالحَقِّ ج وَ اِنَّكَ لَمِنَ المُرسَلينَ

بقره ۲۵۲

وَ لِلّٰهِ المَشرِقُ وَ المَغرِبُ ج فَاَينَما تُوَلّوا فَثَمَّ وَجهُ اللّٰهِ ج اِنَّ اللّٰهَ واسِعٌ عَليمٌ

بقره ۱۱۵

اَللّٰهُ لآ اِلٰهَ اِلّا هُوَ الحَیُّ القَيّومُ ج لا تَأخُذُهُ سِنَةٌ وَ لا نَومٌ ج لَهُ ما فِی السَّمٰوٰتِ وَ ما فِی الاَرضِ

بقره ۲۵۵

۳ـ طای کوچک بالای کلمات (... ...ط) علامت وقف و ابتدای بسیار خوب است ؛ مانند :

وَ يُعَلِّمُكُمُ اللّٰهُ ط وَ اللّٰهُ بِكُلِّ شَیءٍ عَليمٌ

بقره ۲۸۲

نَصرٌ مِنَ اللّٰهِ وَ فَتحٌ قَريبٌ ط وَ بَشِّرِ المُؤمِنينَ

صف ۱۳

ما عَلَى الرَّسولِ اِلَّا البَلٰغُ ط وَ اللّٰهُ يَعلَمُ ما تُبدونَ وَ ما تَكتُمونَ

مائده ۹۹

علائم وقف کم کاربرد

۱ـ میم کوچک بالای کلمات (ـ ـ ۘ ـ ـ) علامت وقف لازم است ؛ مانند :

فَلا يَحزُنكَ قَولُهُمۘ اِنّا نَعلَمُ ما يُسِرّونَ وَ ما يُعلِنونَ　يس ۷۶

لا تَتَّخِذُوا اليَهودَ وَالنَّصٰرٰىٓ اَولِيآءَۘ بَعضُهُم اَولِيآءُ بَعضٍ　مائده ۵۱

كَذٰلِكَ قالَ الَّذينَ مِن قَبلِهِم مِثلَ قَولِهِمۘ تَشابَهَت قُلوبُهُم

بقره ۱۱۸

۲ـ علامت کوچک « لا » بالای کلمات (ـ ـ ۙ ـ ـ) نشانهٔ وقف مناسب ولی ابتدای نامناسب است ؛ یعنی پس از وقف ، بهتر است از جمله قبل ابتدا کرده و به جمله بعد وصل شود ؛ مانند :

فَيَسخَرونَ مِنهُمۙ سَخِرَ اللّٰهُ مِنهُم　توبه ۷۹

فَقاتِلوٓا اَئِمَّةَ الكُفرِۙ اِنَّهُم لآ اَيمٰنَ لَهُم　توبه ۱۲

لَقَد نَصَرَكُمُ اللّٰهُ فى مَواطِنَ كَثيرَةٍۙ وَ يَومَ حُنَينٍۙ اِذ اَعجَبَتكُم كَثرَتُكُم

توبه ۲۵

گاهی علامت « ـ ـ ۙ ـ ـ » نشانهٔ ممنوع بودن وقف است و تشخیص این موارد فقط از طریق درک معنای آیه امکان‌پذیر است ؛ مانند :

وَ اَقسَموا بِاللّٰهِ جَهدَ اَيمٰنِهِمۙ لا يَبعَثُ اللّٰهُ مَن يَموتُ　نَحل ۳۸

وَ يَومَ لا يَسبِتونَۙ لا تَأتيهِم　اَعراف ۱۶۳

اِذ يَتَوَفَّى الَّذينَ كَفَرُواۙ المَلٰٓئِكَةُ يَضرِبونَ وُجوهَهُم　اَنفال ۵۰

۳ـ سین کوچک بالای کلمات (... ...ۜ) علامت سکوت کوتاه بدون تنفس می‌باشد ، و در چهار آیه آمده است . یک مورد در رأس آیه قرار گرفته و یک مورد همراه با علامت وقف طای کوچک است . در این دو موضع ، معمولاً وقف می‌شود . ولی در صورت وصلِ جملهٔ قبل از سین کوچک به آیه یا جملهٔ بعد ، باید سکوت کوتاه بدون تنفس انجام شود :

وَ لَمْ يَجْعَلْ لَهُۥ عِوَجَاۜ ﴿١﴾ قَيِّمًا لِيُنْذِرَ بَأْسًا شَدِيدًا مِنْ لَدُنْهُ کهف ۱و۲

قالُوا يٰوَيْلَنا مَنْ بَعَثَنا مِنْ مَرْقَدِنا ۜۗ هٰذا ما وَعَدَ الرَّحْمٰنُ یس ۵۲

در دو مورد دیگر که سین کوچک در وسط جمله قرار گرفته است و محل وقف نمی‌باشد ؛ فقط سکوت کوتاه بدون تجدید نفس انجام می‌شود :

وَ قيلَ مَنْ ۜ راقٍ قیامه ۲۷

كَلّا بَلْ ۜ رانَ عَلىٰ قُلوبِهِم ما كانوا يَكْسِبونَ مُطَفِّفین ۱۴

مواضع وقف بدون علامت

در بسیاری از آیات ، مواضع وقف مناسبی وجود دارد ، ولی علامت وقف ندارد . تشخیص این مواضع ، از طریق درک معنای آیات امکان پذیر است . آشنا شدن با معنای آیات یا خواندن ترجمه آن ، ما را در تشخیص محل وقف و ابتدای مناسب کمک می‌کند .

آیات ذیل علائم وقف ندارد ؛ ولی مواضع متعدد برای وقف دارد که در این مثال‌ها با خط قرمز مشخص شده است :

اَلَم يَرَوا كَم اَهلَكنا مِن قَبلِهِم مِن قَرنٍ ـ مَكَّنّٰهُم فِى الاَرضِ
مالَم نُمَكِّن لَكُم ـ وَاَرسَلنَا السَّمآءَ عَلَيهِم مِدرارًا ـ وَجَعَلنَا الاَنهارَ
تَجرى مِن تَحتِهِم ـ فَاَهلَكنٰهُم بِذُنوبِهِم ـ وَاَنشَأنا مِن بَعدِهِم
قَرنًا ءاخَرينَ　　اَنعام ۶

اِنَّ فى خَلقِ السَّمٰوٰتِ وَ الاَرضِ ـ وَ اختِلافِ الَّيلِ وَ النَّهارِ ـ
وَ الفُلكِ الَّتى تَجرى فِى البَحرِ بِما يَنفَعُ النّاسَ ـ وَ ما اَنزَلَ اللّٰهُ
مِنَ السَّمآءِ مِن مآءٍ ـ فَاَحيا بِهِ الاَرضَ بَعدَ مَوتِها ـ وَ بَثَّ فيها مِن
كُلِّ دآبَّةٍ ـ وَ تَصريفِ الرِّيٰحِ ـ وَ السَّحابِ المُسَخَّرِ بَينَ السَّمآءِ
وَ الاَرضِ ـ لَاٰيٰتٍ لِقَومٍ يَعقِلونَ　　بقره ۱۶۴

۶ـ سجده تلاوت

خواندن یا شنیدن چهار آیه ، موجب سجده می‌شود ؛ از این رو آخر این آیات ، علامت محراب کوچکی قرار دارد ۩ و در حاشیه صفحه با خط ریز ، عبارت « سجدة واجبة » نوشته شده است[1] :

۱ـ فَاسجُدوا لِلّهِ وَ اعبُدوا ۩ نَجم ۶۲

۲ـ کَلّا لا تُطِعهُ وَ اسجُد وَ اقتَرِب ۩ عَلَق ۱۹

۳ـ لا تَسجُدوا لِلشَّمسِ وَ لا لِلقَمَرِ وَ اسجُدوا لِلّهِ الَّذی خَلَقَهُنَّ
اِن کُنتُم اِیّاهُ تَعبُدونَ ۩ فُصِّلَت ۳۷

۴ـ اِنَّما یُؤمِنُ بِایٰتِنَا الَّذینَ اِذا ذُکِّروا بِها خَرّوا سُجَّدًا
وَ سَبَّحوا بِحَمدِ رَبِّهِم وَ هُم لا یَستَکبِرونَ ۩ سَجده ۱۵

در ۱۱ آیه دیگر ، سجده مستحب است ؛ و علامت محراب و کلمهٔ سجده ندارد ؛ مانند :

وَ یُسَبِّحونَهُ وَ لَهُ یَسجُدونَ[2] اَعراف ۲۰۶

۱ـ احکام سجده تلاوت قرآن به طور کامل در کتاب توضیح‌المسائل بیان شده است .

۲ـ ۱۰ آیه دیگر مربوط به سجده‌های مستحب ، در این سوره‌هاست :
رعد ۱۵ ، نَحل ۵۰ ، اِسراء ۱۰۹ ، مریم ۵۸ ، حج ۱۸ و ۷۷ ، فرقان ۶۰ ، نَمل ۲۶ ، ص ۲۴ ، اِنشِقاق ۲۱

سؤال و ابهام ، نقد و نظر ، پیشنهاد

امید است مطالعه و یادگیری قواعد و تمرین‌های این کتاب، برای روخوانی و روانخوانی قرآن ، مفید و مؤثر واقع شده و مورد رضایت خداوند متعال قرار گرفته باشد .

اکنون از شما خواهش می‌شود، نقد و نظر سازنده خود را در باره نقاط قوت و ضعفِ روش و محتوای این کتاب بنویسید و به نشانی مرکز طبع و نشر قرآن جمهوری اسلامی ایران ارسال کنید .

چه خوب است به همراه هر نکته و نظر ، دلایل و علت‌های آن نیز ذکر شود تا از نظرات شما ، برای اصلاح و بازسازی این کتاب در چاپ‌های بعدی ، استفاده شود.

به منظور استفاده مکرر از این کتاب ، بهتر است نظرات خود را در تصویر صفحه پرسشنامهٔ آخر کتاب یا در برگه‌ای جداگانه بنویسید .

پیشاپیش از دقت نظر و همکاری شما سپاسگزاری می‌شود .

نشانی مرکز طبع و نشر قرآن جمهوری اسلامی ایران :

تهران ـ بزرگراه رسالت ـ روبروی مصلّی ـ مجتمع امام خمینی

ساختمان شماره ۶ ـ تلفن ۳ـ۸۸۱۵۳۵۵۰ ـ دورنگار ۸۸۵۰۱۱۸۸

صندوق پستی ۱۵۸۷۵ـ ۱۷۱۷

نشانی الکترونیکی : www.Quran-pc.org

پست الکترونیکی : info@Quran-pc.org

پرسشنامه

امتیازات این کتاب :

اشکالات این کتاب :

پیشنهادات برای اصلاح و بهبود این کتاب :

در صورت تمایل نام و نشانی خود را بنویسید تا از نظرات شما بیشتراستفاده شود .

نام ونام خانوادگی : متولد : تحصیلات :

سابقه یادگیری روخوانی قرآن :

استان و شهرستان : تلفن : نشانی :